

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Anna Šubina

**ALKOHOLI- JA TUBAKATOODETEGA SEOTUD
TOLLIALASTE ÕIGUSRIKKUMISTE MAJANDUSLIK
KOORMUS AVALIKULE SEKTORILE**

Lõputöö

Juhendaja:

Indrek Saar, PhD

Kaasjuhendaja:

Helle Koitla,

magistrikraadile vastav kvalifikatsioon

Tallinn 2020

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2020
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste majanduslik koormus avalikule sektorile</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Economic Burden of Customs Offences to Alcohol and Tobacco Products on the Public Sector</p> <p><i>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 74 leheküljest, sealhulgas üheksast lisast. Töös on kasutatud 96 allikat, millele on tekstis viidatud. Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele õigusrikkumiste teema on aktuaalne ja seda rõhutatakse ka Maksu- ja Tolliameti arengukavas 2017 – 2020, kus on välja toodud põhilised ülesanded ja üks nendest on kaitsta Eesti ühiskonda tollirikkumiste eest ning tõkestada nende inimeste tegevusi, kes varjavad oma maksukohustusi, sh salakaupa käideldes. Lõputöö eesmärgiks on hinnata alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu 2018. – 2019. a Maksu ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile Eestis. Lõputöös püstitati probleemküsimus: milline on alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste rikkumiste majanduslik koormus avalikule sektorile, täpsemalt Maksu- ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile. Majandusliku koormuse hindamiseks kasutatakse lõputöös süütegude statistikat, riigiasutuste eelarvenäitajaid ning kohtulahendeid. Analüüsi tulemusel selgus, et 2018. aastal moodustas alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste Maksu- ja Tolliameti ning kohtu- ja vanglasüsteemi kulu 0,06% riigi SKP-st, 2019. aastal samad kulud moodustasid 0,07% riigi SKP-st.</i></p>	
Võtmesõnad: toll, korrakaitsekulud, õigusrikkumine, alkoholi- ja tubakatooted	
Võõrkeelsed võtmesõnad: customs, law enforcement cost, offence, alcohol and tobacco products	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: <i>Anna Šubina</i></p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud.</p> <p>Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paber kandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.</p> <p>Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p>	
Allkiri:	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Indrek Saar	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Helle Koitla	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TOLLIALASTE ÕIGUSRIKKUMISTE OTSESED JA KAUDSED MÕJUD.....	7
1.1. Tollialaste õigusrikkumiste olemus ja liigid.....	7
1.2. Alkohoolsete- ja tubakatoodete salakaubavedu, selle mõjuvaldkonnad ja kulude liigid.....	15
2. ALKOHOLI- JA TUBAKATOODETEGA SEOTUD TOLLIALASTE ÕIGUSRIKKUMISTE MAJANDUSLIK KOORMUS AVALIKULE SEKTORILE	24
2.1. Uurimismetoodika	24
2.2. Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste liigid ja karistused Eesti kohtupraktika näitel	28
2.3. Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialalaste õigusrikkumiste kulude analüüs ..	35
KOKKUVÕTE	41
SUMMARY.....	44
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	45
Lisa 1. Kohtupraktika analüüs	54
Lisa 2. Maksu- ja Tolliametis registreeritud kuriteod aastatel 2018 – 2019.....	62
Lisa 3. MTA 2018. – 2019. aastate väärteomenetluse aruanne	63
Lisa 4. Maksu- ja Tolliameti eelarve aastatel 2018 - 2019.....	65
Lisa 5. Maksu- ja Tolliameti kulude analüüs.....	66
Lisa 6. Kohtusüsteemi kulude analüüs	70
Lisa 7. Vanglasüsteemi kulude analüüs.....	72
Lisa 8 . 2018. – 2019. aastate alkoholi- ja tubakaaktsiisi maksutulu.....	73
Lisa 9. Riigieelarve	74

SISSEJUHATUS

Tänapäeval moodustavad üsna suure osa kõikidest õigusrikkumiste liikidest maksu- ja tollialased õigusrikkumised. Selleks, et nende rikkumistega võidelda ning tõkestada ja võimalusel ka neid ennetada, peab Maksu- ja Tolliamet igapäevaselt kaardistama ühiskonnakaitset mõjutavaid kuritegelikke ohtusid ning arendama enda võimekust. Näiteks Maksu- ja Tolliameti 2017. - 2020. a arengukavas tuuakse esile, et tulemuslik isikute mõjutamine eeldab kvaliteetset vääртеomenetlust ja kriminaalmenetlust, mille tulemusena jäävad vastu võetud otsused kohtumenetluses jõusse (Maksu- ja Tolliamet, 2017).

Lõputöös keskendutakse alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele õigusrikkumistele, mis on aktuaalne ning riigisisesele oluline teema. Näiteks tollialastest väärtegedest moodustavad suure osa just alkoholi- ja tubakatoodetega seotud rikkumised (Maksu- ja Tolliamet, 2019a). Maksu- ja Tolliameti arengukavas 2017 – 2020 rõhutatakse põhilised ülesanded ja üks nendest on kaitsta Eesti ühiskonda tollirikkumiste eest ning tõkestada nende inimeste tegevusi, kes varjavad oma maksukohustusi, sh salakaupa käideldes (Maksu- ja Tolliamet, 2017). Maksu- ja Tolliamet igapäevaselt rakendab järelevalvelisi meetmeid selleks, et kasvatada tollikuulekust ning tõkestada keelatud kauba levikut ja salaturu toimimist. Maksu- ja Tolliameti strateegia on suunatud põhimõttele, et ebaaus käitumine, sh maksupettus ja salakaubavedu peavad olema piisavalt kulukad ja tülikad rikkujate jaoks, et maksude vältimine ja seaduse rikkumine ei tasuks end ära (Maksu- ja Tolliamet, 2017).

Tollialaste õigusrikkumiste majanduslik hindamine on uudne, sest see annab põhjaliku ülevaate tollialastest õigusrikkumistest, karistustest ja nende majanduslikust mõjust avalikule sektorile sh Maksu- ja Tolliametile, kohtu- ja vanglasüsteemile. Maksu- ja Tolliametile annab see võimaluse selgitada välja, kui suurt kulu toovad tollialased õigusrikkumised, et edaspidi leida võimalused kulude vähendamiseks. Tuleb märkida, et Eestis sarnasel teemal on ilmunud üks teadusartikkel, kus autorid on hinnanud tubakaga seotud sotsiaalseid kulusid, sh kulusid Maksu- ja Tolliametile ja kohtusüsteemile (Saar & Koitla, 2020). Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulusid vanglasüsteemile polnud varem uuritud. Tollialaste õigusrikkumiste all selle töö kontekstis peetakse silmas selliseid rikkumisi nii sisemaal kui ka piiride peal, mille üle peab järelevalvet Maksu- ja Tolliamet tulenevalt tolliseadusest (Tolliseadus, 2017).

Igapäevaselt ületab Eesti piire tuhandeid inimesi ning illegaalse kaubanduse ja salakaubaveo oht on alati olemas. See probleem avaldab mõju mitte ainult inimeste turvalisusele ja tervisele, vaid ka riigi majandusele ja korrakaitseasutuste tööle. Lõputöös mõeldakse korrakaitseasutuste ja korrakaitsetegevuste all laiemalt kõiki avaliku sektori tegevusi, mis on suunatud õigusrikkumiste tõkestamisele, avastamisele ning nende eest sobiva karistuse määramisele ja täideviimisele, seega hõlmates nii tolli-, kohtu- kui ka vanglaasutusi. Kuna maksu- ja tolliametnike eesmärgiks on vähendada ebaseadusliku kaubandusega põhjustatud nii rahalisi kui ka sotsiaalseid kulusid ühiskonnale, siis selle eesmärgi saavutamise eeldab ka võitlemist rikkujatega, kasutades menetluse käigus kaasaegseid vahendeid ja lahendusi. Võib oletada, et õiguskorda kaitsvate ametnike tööga kaasnevad ka suured ühiskondlikud kulud, sh avaliku sektori kulud. Maksu- ja Tolliamet järelevalvet teostades kulutab ressursse, et inimesed ei rikuks seadusi ning käituskid õiguskuulekalt. Varasemates uuringutes on hinnatud narkootiliste- alkoholsete- ja tubakatoodetega seotud korrakaitsekulusid ning näidatud, et need kulud võivad olla märkimisväärsed (Saar & Koitla, 2020; Potapchik & Popovich, 2014). Siiski saab väita, et selliseid uuringuid on seni tehtud vähe ja osadele kuludele, nt vanglasüsteemi kuludele, pole eraldi tähelepani pööratud. Tulenevalt sellest on lõputöö uurimisprobleemiks küsimus, milline on alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste rikkumiste majanduslik koormus avalikule sektorile, täpsemalt Maksu- ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile.

Lõputöö eesmärgiks on hinnata alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu 2018. – 2019. a Maksu ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile Eestis.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida kirjandust tollialaste õigusrikkumiste ja nende ühiskondlike mõjude kohta.
2. Analüüsida Maksu- ja Tolliametis registreeritud õigusrikkumiste statistilisi andmeid ja kohtulahendeid.
3. Analüüsida Maksu- ja Tolliameti ning kohtu- ja vanglasüsteemi eelarve kulude seotust tollialaste õigusrikkumistega.
4. Analüüsida tulemusi ja sünteesida teooria ning varasemate uuringute põhjal järeldusi hinnatud kulude ulatuse kohta.

Töö eesmärgi saavutamiseks viiakse läbi empiiriline uuring, mille käigus kasutatakse nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset uurimismetoodikat. Kirjanduse uurimiseks kasutatakse andmebaase EBSCOhost ja SAGE. Majandusliku koormuse hindamiseks kasutatakse süütegude statistikat, riigiasutuste eelarvenäitajaid ning kohtulahendeid.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis antakse ülevaade tollirikumiste olemusest, süütegudest ja nende mõjust ühiskonnale. Esimeses alapeatükis käsitletakse õigusrikkumiste olemuse temaatikat, teises alapeatükis antakse ülevaade alkoholsete- ja tubakatoodetega seotud salakaubaveost ning põhilistest kulukategooriatest ühiskonnale.

Teises peatükis tutvustatakse uuringus kasutatud metoodikat ja analüüsi tulemusi. Alapeatükkides keskendutakse tollialaste süütegudele rakendatud karistustele Eesti kohtupraktika näitel, st tehakse kohtuotsuste sisuanalüüs. Peale selle hinnatakse tollialalaste õigusrikkumiste kulu Maksu- ja tolliametile, kohtu- ja vanglasüsteemile. Kogutud info alusel tehakse põhilisi järeldusi ja ettepanekuid edasisteks uuringuteks.

1. TOLLIALASTE ÕIGUSRIKKUMISTE OTSESED JA KAUDSED MÕJUD

1.1. Tollialaste õigusrikkumiste olemus ja liigid

Viimastel aastatel on üha enam ühiskonnas esile toodud turvalisuse, ohutuse ja keskkonnakaitse teema. Eesti geograafiline asukoht Euroopa Liidu (edaspidi EL) ja Venemaa vahel tingib vajaduse pöörata rohkem tähelepanu turvalisuse tagamisele, sealhulgas ka piiride kaitsmisele nii piirivalve kui ta tolli poolt. Tolli peamine eesmärk on tagada riigi turvalisust, kontrollides kaupu, reisijaid ning reisijate pagasis olevaid esemeid. Riigid omakorda peavad arvestama ka e-kaubanduse laienemise, terrorirünnakute ohu, organiseeritud kuritegevuse ja tollialaste õigusrikkumiste levikuga ning peavad suunama oma ressursid nende probleemidega võitlemiseks. Selles peatükis antakse ülevaade tolli funktsioonidest, tollialaste õigusrikkumiste olemusest ja nende enim levinud liikidest. Selles töös õigusrikkumistena käsitletakse kõiki rikkumisi, mis on tollijärelevalve all nii sisemaal kui ka piiride peal, sh neid, mis ei liigitu väärteoks ega kuriteoks.

Toll teostab riiklikku järelevalvet ja kontrollib kõiki sisenemisi tolliterritooriumile ja kõiki lahkumisi tolliterritooriumilt. Tollide funktsioon erineb erinevates ajaloolistes etappides. See on põhjustatud varade ja mõjude erinevustega erinevatel aegadel. Tänapäeval tolli peamised funktsioonid on impordimaksude ja muude tasude kogumine, seaduste rakendamine, riigi majanduse kaitsmine ning ühiskonna julgeoleku tagamine. Kuna kõikides riikides on oma seadused ja nõuded, erinevad ka lähenemised tollitööle. (Wang, Ding, & Ding, 2016, p. 2131) Rudzītis & Čevers (2015, p. 24) jagavad tollifunktsioone järgmiselt: fiskaalne, vabakaubanduse soodustamine, avaliku julgeoleku tagamine ning siseturu kaitse.

Vörk ja Kaarna (2010, lk 2) toovad välja, et fiskaalne funktsioon seisneb maksutulude kogumises avaliku sektori eelarvesse, et osutada kodanikele avalikke teenuseid, nagu haridus, tervishoid või õiguskaitse, ja rahalised toetused inimestele ja ettevõtetele. Impordimaksude kogumisega toll mitte ainult aitab täita riigi eelarvet, vaid ka kaitseb kodumaist toodangut (Vörk ja Kaarna, 2010, lk 2). Peterson & Ketners (2013, p. 209) rõhutavad, et impordimaksude kogumise korraldamine on tolli põhifunktsiooniks, seega peab see protsess olema maksimaalselt tõhus. Maksud, mis on kogutud tollitoimingute käigus, lähevad ka piirikontrolli tegevuskulude katmiseks ja tulenevalt sellest, kui palju makse laekub riigieelarvesse, sõltub ka summa, mida on võimalik panustada piirikontrolli

teostamise (Linno, 2013, lk 20). Vabakaubanduse soodustamine majanduskasvu ja töökohtade loomise seisukohast on üks olulisemaid tollifunktsioone. Vabakaubanduslepingute peamised eesmärgid on kaupade ja teenuste uute turgude avamine; investeerimisvõimaluste suurendamine, kaubanduse odavamaks muutmise, vähendades impordimakse ja bürokraatiat; kaubandustegevuse kiirendamine, lihtsustades tollivormistust ning kehtestades ühildatavad tehnilised ja sanitaarstandardid; suurema kindlustunde loomine intellektuaalomandi õigusi ja konkurentsi käsitlevate selgemate eeskirjade abil. (Fuerea, 2018, pp. 65, 68)

Avaliku julgeoleku tagamiseks rakendab toll mitmesuguseid meetmeid, näiteks kontrollib loomade ja taimede rahvusvahelist kaubandust, tegeleb võltsitud kaupade konfiskeerimisega ning kultuuri- ja kunsti väärtust omavate kaupade ekspordi ja impordi takistamisega. Peale selle avaliku turvalisuse huvides hõlmavad tollialased õigusaktid piiranguid nii narkootikumide kui ka relvade impordi puhul. (Rudzītis & Čēvers, 2015, p. 24) Tollikontrolli teostavate ametnike oluliseks ülesandeks on kontrollprotsesside korraldamine ja läbiviimine. Sellest, kui tõhusad on tollikontrollprotsessid, sõltuvad tulude laekumine eelarvesse, riigi julgeolek, sealhulgas ka keelatud kaupade sissevedu, rahapesu ja rahvusvahelise terrorismi takistamine. Kuna maailma kaubanduse areng ja rahvusvahelise kaubavahetuse kiirenemine vajavad tollikontrolli maksimaalset tõhusust, siis toll on olukorras, kus on vaja kiiresti rakendada kõiki kontrollmenetlusi, aga samas ilma tõhususe ja kiiruse alanemiseta. (Nikolaev, 2017, p. 1)

Tollikontrolli lihtsamaks muutmiseks kasutatakse paljudes piiripunktides üle maailma roheline-punase koridori süsteemi. Piiripunktis reisija on kohustatud valima kas roheline või punase koridori. Kui reisijatel on kaasas deklareerimisele kuuluvad kaubad, siis peavad nad läbima punase koridori ja pärast esitama deklaratsiooni ning maksma impordimakse. Kui aga reisijal ei ole kaasas kaupu, mida on vaja deklareerida, siis tuleb minna mööda rohelist koridori. Pagasikontrolli läbiviimiseks võivad tolliametnikud valida ka roheline koridori läbijaid. Reisija, kellel on läbivaatuse käigus leitud mingi deklareerimata kaup, võib olla karistatud seaduslikus korras. Võib juhtuda, et reisija tahtlikult läbib rohelist koridori, lootes vältida impordimaksude maksmist, või läbides punast koridori, deklareerib vaid osa kaupu ja sellega püüab vähendada oma maksukoormust. (Yaniv, 2010, p. 482) Tahtlikult tollieeskirjade rikkumine põhjustab omakorda tollipettust. Tollipettus tähendab tollieeskirjade rikkumist, kui isik kaldub täielikult impordi- või eksporditollimaksude

tasumisest kõrvale, rikub keeldude- või piirangutega seotud reegleid või saab ebaseaduslikul viisil muid soodustusi (Ovchinnikov, 2015, p. 220). Tollialaseid õigusrikkumisi on erinevaid, aga enim levinud liik on salakaubavedu. Salakaup on selline kaup, mida tuakse riigi territooriumile illegaalselt, impordimakse maksmata või peidetuna.

Salakaubavedu mõistetakse kui majanduslikku tegevust, mis on integreeritud laiemasse sotsiaalsesse, poliitilisse ja kultuurilisse ühenduvusse (Hüsken, 2017. p. 897). Oxford Learner's Dictionary (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2020) defineerib salakaubavedu (*smuggling*) kui kauba salaja ja ebaseaduslikult riigi sisse toomist, riigist välja viimist või saatmist. Etümoloogiliselt on sõna juured saksa keelsest „*schmuggeln*“ (Hüsken, 2017. p. 897). Salakaubaveoga on seotud erinevad osapooled, nendeks on salakaubavedajad, kaasosalised, algatajad, salakauba omanikud, salakaubaveoks kasutatavate sõidukite omanikud, nende sõidukite juhid, kes tegelevad salakaubaveoga, kaupluste ja muude salakaubaveo kohtade omanikud või salakauba ladustajad. (Ovchinnikov, 2015, p. 220)

Tolliõigus käsitleb salakaubavedu kui kauba edasitoimetamise või katse toimetada riiki või riigist, rikkudes kehtivaid õigusakte ilma impordimakse maksmata, või rikkudes seadustega sätestatud keelde ja piiranguid. Salakaubaveo hulka kuulub ka kauba deklareerimata jätmine, kauba varjamine või muul viisil ebasobivas kohas toimetamine, kauba vabastamine vabatsoonidest, tolliladudest ja tollipiirkondadest esitades võltsitud dokumente, eesmärgiga impordimaksude tasumisest kõrvale kalduda või keelde või piiranguid vältida. (Ovchinnikov, 2015, p. 220) Salakaubaveo juhtumeid võib kohata veel varases ajalooos. Eriti laialt levinud oli salakaubavedu merepiirkondades. Salakaubaveoste toimepanijad olid harva tabatud ning kohtu alla antud ehk vastutusele võetud, kuna tegutsesid valvsatest silmadest eemal või andsid altkäemaksu seaduse järgijatele. (Klooster, 2011, p. 375) Tolli poolt avastamise ja kinnipidamise oht on alati sundinud salakaubaveoorganisatsioone kandma suuri kulusid, mis on seotud varjamise ja kõrvale hoidmisega (Basu, 2014, p. 20).

Kolonialism ja rahvusriikide tekkimine löid õiguslikud režiimid, mis kriminaliseerisid piiride ületamise tundmatu jõuga ja raskendasid teatavate kaupade vedamist üle uute piiride. Kaupade piiramatule liikumisele ehk vabakaubanduse põhimõttele eelnes turumajanduse kasv koos kapitalismi tõusuga. Valitsusega kehtestatud erinevad piirangud tõid kaasa salakaubavedude levikut. Mõned uurijad võrdlevad salakaubandust piraatlusega, kuigi mõlemad kujutavad endast seaduserikkumisi, peetakse viimast raskemaks kuriteoks, eriti

kuna sellega kaasneb sageli vägivald. Salakaubavedajad kipuvad vägivalda üldjuhul vältima, kui neid nurka ei suruta. Vägivald muudaks nende tegevuse nähtavaks, mida nad soovivad edu saavutamiseks vältida. (Farooqui, 2013, p. 920)

Tavaliselt keskendutakse salakaubaveo kahele vormile: salakaubavedu madalal tasemel ehk isiklikuks tarbimiseks ja professionaalne salakaubavedu kasumi saamiseks (Rothera, 2017, pp. 152-153). Kõige levinumad salakaubad on tubakas, alkohol, loomanahad, loomsed saadused, narkootikumid ja radioaktiivsed ained. Vaatama sellele, et inimesed on teadlikud ebaseadusliku kaubaveole järgnevast karistamisest, siiski jääb salakaubandus üheks raha teenimise võimaluseks, millega inimesed üritavad enda finantsolukorda parandada. (Pullat & Pullat, 2012, p. 68) Salakaubaveona tuuakse tihti kaks või enam erinevat tüüpi salakaupa. Selline pettuse viis nimetatakse Mitme Saadetise Salakaubaveoks (MCC). Kaupade gruppideks on narkootikumid, relvad, ehted, tuumarelvad, sigaretid, alkohol ja eluslooduse saadused. MCC toimub nii maismaa, õhu kui ka mere kaudu. Pädevate inimeste arvamused MCC kohta võib jagada kaheks. Mõned arvavad, et kahe ja enama erinevat tüüpi salakaubaveo korral risk on liiga suur ja sellega seonduvad rahalised kulud on vastuvõetamatud. Teised, vastupidi, tuginevad teooriale, et teatud tüüpi MCC on rahaliselt mõistlikud, sest mõned kaupade kombinatsioonid on raske tuvastada, näiteks eluslooduse saaduste ja narkootikumide salakaubaveo ühendamise. Sellistel juhtudel kasutatakse ühe salakaupa peitmiseks teist. Samuti mõned loomade tüübid, näiteks maod võivad tolliinspektorite tähelepanu kõrvale suunata, sellega takistades tollikontrolli ja näiteks narkootiliste ainete tuvastamist. (Lichtenwald, Perri, & MacKenzie, 2009, pp. 17-18)

Riikide jaoks salakaubavedu on tegevus, mis põrkub kokku piirirežiimide, maksuseaduste või muude õigusnormidega. Salakaubavedajad võivad näha end või esineda vähekindlustatud inimestena või lihtsalt järgida ratsionaalset kasumi maksimeerimise loogikat. Isegi tavalised inimesed käsitlevad salakaubavedu üsna erinevalt. Mõnikord on nad salakaubavedajate kliendid ja ostavad mustadelt turgudel kaupu ilma süütundeta, mõned aga peavad salakaubavedajaid kurjategijateks, kes seavad ohtu seadust ja korda. (Hüsken, 2017, pp. 897-898)

Mis puudutab narkootiliste ainete kaubitsejaid, siis kasutavad nad mitmesuguseid tehnikaid kauba üle piiri toimetamiseks ja teevad seda üsna edukalt. Igal aastal liikuvad läbi riigipiiride tuhandeid tonne narkootikume, mis on peidetud sõiduautode, veoautode ja raudteevagunite sektsioonidesse. Tolli- ja piirivalveametnikud kasutavad salakauba leidmiseks keerukaid

röntgenikiirguse ehk gammakiirguse detektoreid. (Brown, 2017, p. 34) Narkootiliste- ja psühhotropsete ainete salakaubavedu on üks tõsisematest salakaubaliikidest, kuna see on kõrgendatud sotsiaalse ohu taseme, suure levimuse ja rahvusvahelise iseloomuga kuritegu. Narkootilised ja psühhotropsed ained tekitavad sõltuvust, mis omakorda põhjustab äärmiselt ohtlikke negatiivseid muutusi inimese organites ja funktsioonides, mis viivad isiksuse-, intellektuaalse-, sotsiaalse- ja moraalse deformatsioonile ehk teiste sõnadega ebaseadislike ainete salakaubaveo levik seab ohtu alla ühiskonna tervist. (Skachko, 2017, p. 2)

Veel üheks tollialaste õigusrikkumiste liigiks on ettevõtete või füüsiliste isikute impordimaksudest kõrvalehoidumine. See on tõsine probleem, mis põhjustab riigi majandusele olulist kahju. Maksudest kõrvalehoidumise viisid on olnud ja jäävad mitmekesisteks ja üldjuhul on nad seotud pettusega. Enim levinud meetod on dokumentide võltsimine, see tähendab, et kõrgete impordimaksudega kaupadele väljastatakse dokumendid, mis tõendavad, et tegemist on kas madala impordimaksuga kaupadega või kaupadega, mis üldse ei kuulu maksustamisele. Sellega seotud rikkumised võivad olla ka kaubale väiksema tolliväärtuse või vale kaubakoodi määramine. Tollialaste õigusrikkumiste alla lähevad ka kaupade konkreetsele liikumisele kehtestatud keeldude ja piirangute järgimise vältimine; kauba tolliprotseduurile suunamise tingimuste täitmata jätmine; intellektuaalomandi õiguste rikkumine; eeskirjade rikkumine isikute poolt, kellel on luba kohaldada lihtsustatud korda ning kauba tegeliku kasutamise eesmärgi varjamine. (Skachko, 2018, pp. 107-108) Impordimaksudest kõrvalehoidumise meetodid võivad küll olla erinevad, kuid nende eripära on selles, et kurjategijad edastavad tolliasutustele valeandmeid, rikkudes sellega seadusega kehtestatud keelde ja piiranguid.

Salakaubaveo ja maksudest kõrvalehoidumisega seotud kriminaalse olukorra analüüs võimaldab esile tuua kõige iseloomulikumat negatiivset tendentsid. Viimaste aastate jooksul kogu Venemaal uuritud kuriteoliikide kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed näitajad on rõhutanud, et kõige raskem kriminaalne olukord on narkootikumide salakaubaveo vastases võitluses. Narkootikumide salakaubaveo eest süüdimõistetute arvu kasv aastatel 2012 - 2014 oli 250%. Nii, 2012. aastal mõisteti süüdi 226 inimest, 2014. aastal nähtub süüdimõistetute arvu kasv 569 inimeseni. Kohtud on määranud seda tüüpi kuritegudes piisavalt karmid karistused: 404-le mõisteti reaalne vangistus, 94 inimest said tingimisi vangistuse, rahaträhvi

pidid maksma 56 inimest, vabaduse piiranguid said – 9 ning üldkasulikke töid - 6. (Skachko, 2016, p. 130)

Peale selle üsna palju tollialaseid õigusrikkumisi on seotud aktsiisikaupade ebaseadusliku käitlemise ja piirikaubandusega. Aktsiisikaupade peamiseks eesmärgiks on reguleerida ja piirata inimeste tarbimist ning saada tulu riigieelarvesse. Piirikaubandus seisneb selles, et inimesed ostavad alkohoolseid ning tubakatooteid naaberriikidest, kus aktsiisid on madalamad. Karlsson & Österberg (2009, pp. 15-17) toovad välja, et piirikaubandust mõjutavad sellised tegurid nagu hindade erinevus, piirikontrolli korraldus, koguselised piirangud, liikluse tihedus, piiriületajate arv ning piiri ületamise põhjused. Aktsiisidest kõrvalehoidmise enim levinud viisideks on salakaubavedu ning aktsiisi kaupade illegaalne käitlemine (Lehis, 2012, lk 348). Vaatamata sellele, et üheks tähtsaks tolli funktsiooniks on vabakaubanduse soodustamine Euroopa Liidu riikide vahel (vt lõputöö lk 8), mõnede kaupadele sh ka aktsiisikaupadele on kehtestatud koguselised piirangud. Tihti juhtub, et inimesed teadlikult toovad naaberriikidest suurema koguse aktsiisikaupu kui on lubatud, lootes jääda märkamatuks.

Üldjuhul hõlmavad tollialased süüteod ebaseaduslike kaupade ja teenusete kaubandust, mis on illegaalsete turgude tekke põhjuseks üle maailma. Ebaseadusliku kaubanduse salajasuse ja kontrollitavate andmete puudumise tõttu on raske illegaalse turu kaubanduse suurust arvutada. Enamik tolli-, piiri- ja korrakaitseametnikke on veendunud, et ebaseadusliku kaubanduse tulemused põhjustavad olulisi rahalisi ja sotsiaalseid kulusid ühiskonnale. Selle probleemi lahendamiseks tolli- ja õiguskaitse organisatsioonid teevad koostööd ja jagavad teavet rahvusvahelisel tasandil. (Basu, 2014, p. 15, p. 23) Ebaseadusliku kaubanduse kasvav oht mõjutab mitte ainult riikide poliitikat, majandust ja ühiskonnaelu, vaid ka keskkonda ja maailma tervikuna. Uued arvutitehnoloogiad ja kommunikatsioon soodustavad ebaseadusliku kaubanduse hüppelist kasvu - näiteks salakaubanduse levikut maailmas. Ebaseaduslik kaubandus võib põhjustada piirkondlikke konflikte, massihävitusrelvade levikut ning keskkonnaseisundi halvenemist ja liikide väljasuremist. Ebaseaduslikku kaubandust hõlmavad nii materiaalsed kaubad - narkootikumid, inimesed, relvad, taimed, loomad, tubakatooted, toiduained ja võltsingud kui ka küberruumis ostetavad ja müüdatavad immateriaalsed kaubad, näiteks paroolid ja tarkvara. (American Foreign Service Association, 2020.) Selles töös keskendutakse illegaale kaubanduse materiaalsetele kaupadele. Ebaseaduslikud turud hõlmavad endas mitte ainult illegaalset kaupade

toimetamist üle piiride, vaid ka intellektuaalse omandi rikkumist ja tooteohutuse mitte järgimist. Olulist kahju toovad tänapäeval ka intellektuaalse omandi rikkumised. Industriaalühiskonnas intellektuaalomand on kõrgtehnoloogilise ja innovatiivse majanduse lahutamatu element. Sel põhjusel tuleb intellektuaalomandi kaitset säilitada kõrgel tasemel. Vastasel juhul toimub intellektuaalse omandi varastamine, kopeerimine või ebaseaduslik kasutamine. (Shishkina & Sorokin, 2016) Tabelis 1 on välja toodud kõige levinumad illegaalse turu liigid ning kaubandust reguleerivad olulised konventsioonid ja õigusaktid.

Tabel 1. Enim levinud ebaseaduslikud turud ja nendega seotud rahvusvahelised õigusaktid (Basu, 2014, lk 17)

Ebaseaduslik turg	Ebaseaduslike turgudega seotud peamised õigusaktid
Ebaseaduslikud narkootikumid	Narkootiliste ainete ühtne konventsioon (1961); Psühhotroopsete ainete konventsioon (1971); Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastase ÜRO konventsioon (1988);
Taime- ja loomaliigid	Loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kaubanduse konventsioon (CITES); Osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokoll; Ohtlike jäätmete riikidevahelise veo ja nende kõrvaldamise kontrolli Baseli konventsioon; Püsivate orgaaniliste saasteainete Stockholmi konventsioon; Cartagena bioohutuse protokoll;
Tubakatooted	Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioon;
Relvad	Relvakaubandusleping; ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid 1390, 1456; Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsioon;
Kultuuriväärtused	UNESCO ehk Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon, Kultuuriväärtuste ebaseadusliku sisseveo, väljaveo ja omandiõiguse üleandmise keelamise ning ärahoidmise abinõude konventsioon;
Intellektuaalne omand	EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 608/2013, 12. juuni 2013, mis käsitleb intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist tollis; EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV (EL) 2015/2436, 16. detsember 2015, kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta;
Tooteohutusele mittevastavad kaubad	Impordikontrolli suunised tooteohutuse ja nõuetele vastavuse valdkonnas;
Alkohoolsed joogid	NÕUKOGU DIREKTIIV 2007/74/EÜ, 20. detsember 2007, kolmandatest riikidest saabuvate reisijate imporditava kauba käibemaksust ja aktsiisist vabastamise kohta.

Tollialased süüteod avaliku kahju suuruse ja iseloomu osas jagunevad kuritegudeks ja väärtegudeks. Karistus määratakse selliste tollirikkumiste eest nagu näiteks rikkumised importimisel, eksportimisel ja reekspordil; rikkumised deklareerimise, transiidi, ladustamise, ajutise impordi ajal. (Ovchinnikov, 2015, pp. 219-220).

Erinevates Euroopa Liidu riikides on erinev karistuste süsteem, aga üldjuhul see võib olla kas kahe- või kolmeastmeline. Eestis on näiteks kahte erinevat tüüpi karistusi tollialaste õigusrikkumiste eest: kriminaalkaristused ja väärteokaristused. Mõnedes teistes riikides, nt Rootsis tegemist on kolmeastmelise süsteemiga, kus karistusi jagatakse tolli trahvideks, väärteokaristusteks ja kriminaalkaristusteks. Karistuste määrad kõikides riikides on väga erinevad, näiteks vangistused varieeruvad kahe ja viieteistkümne aasta vahel. (Weerth, 2013, p. 43)

Weerth (2013, p. 47) rõhutab oma uuringus, et iga liikmesriik ise sätestab karistused tollialaste õigusaktide rikkumiste eest. Üldjuhul peavad karistused olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. EL-i tollikaristused arenevad iga aastaga ja tulevikus on oodata ka ühtlast süsteemi kõikides riikides. Ühtlane karistuste süsteem on vajalik selleks, et salakaubitsejad ei valiks madalamate karistuste ja sanktsioonidega riike oma äri jaoks. (Weerth, 2013, pp. 47, 49)

Kokkuvõtteks selgus, et põhilised tollialased õigusrikkumised, mis põhjustavad riigi majandusele ja õiguskorrale olulist kahju, on salakaubavedu, piirikaubandus ja teised rikkumised, mis on seotud impordimaksudest kõrvalehoidumisega, näiteks kaubale väiksema tolliväärtuse või vale kaubakoodi määramine. Peale selle tollirikkumiste alla lähevad ka kaupadele kehtestatud keeldude ja piirangute järgimise vältimine, kauba tolliprotseduurile suunamise tingimuste täitmata jätmine, intellektuaalomandi õiguste rikkumine. Maksudest kõrvalehoidumise viisid on olnud ja jäävad mitmekesisteks ja üldjuhul on nad seotud pettusega. Tollialaste õigusrikkumiste ennetamine on üks olulisi tollifunktsioone. Üldjuhul tollifunktsioone võib jagada järgmiselt: fiskaalne, vabakaubanduse soodustamine, avaliku julgeoleku tagamine ning siseturu kaitse. Eesmärkide saavutamiseks täidab toll oma igapäevases töös ülesandeid nagu impordimaksude ja muude tasude kogumine, seaduste rakendamine, rikkumiste ennetamine ja avastamine.

1.2. Alkohoolsete- ja tubakatoodete salakaubavedu, selle mõjuvaldkonnad ja kulude liigid

Kuna riigil on tähtis roll maksu- ja tollialase kuritegevusega võitlemises, siis peavad maksukeskkonna ja ühiskonnakaitset mõjutavad ohud ja mõjud olema kaardistatud. Selles peatükis keskendutakse salakaubaveo põhjustele ning tagajärgedele ehk nende majanduslikule koormusele.

Erinevate riikide kuritegude statistikast nähtub märkimisväärne arv salakaubavedusid, näiteks vedelkütuse, sigarettide, alkoholi, tablettide, mobiiltelefonide, liha ja tee salakaubavedu (Şentürk, Bayırlı, & Güçlü, 2016. p. 211). Empiiriliste uuringute peamine eesmärk on kaardistada põhjused salakaubaveoks ning maksudest kõrvalehoidumiseks. Uuringutest selgub, et maksudest kõrvalehoidumist põhjustavad mitte ainult kõrged maksud, vaid sageli ka kõrge korruptsioonitase, valitsuse vähene pühendumus ebaseadusliku kaubandusega võitlemisele, ebatõhus tollikontroll ning kaupade mitteametlikud turustuskanalid. Salakaubaveo põhjused on kõigepealt seotud riikide geograafilise asukohaga, näiteks lähimate naabrite mõjuga. Peamiseks põhjuseks on hindade ja maksude erinevus eri jurisdiktsioonides, nii riigi sees kui ka üle riigipiiride. On leitud, et madalamad hinnad kõrvalasuvates riikides põhjustavad salakaubavedajate ning tarbijate kaupade ostmist just sealt. (Goel & Saunoris, 2019. pp. 582-583) Olulist rolli mängib ka kolmanda riigi olemasolu naabruskonnas, kus näiteks aktsiisikaupade hinnad on oluliselt madalamad kui Euroopa Liidus. Sellised kaubad nagu tubakatooted maksustatakse väga kõrge aktsiisimääradega ja seetõttu selle kaubagrupi salakaubavedu on üsna kõrgel tasemel kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. (Juruss, Smite-Roke & Gasune, 2018, p. 419)

Hinnanguliselt üks kümnest kogu maailmas tarbitavast sigaretist on illegaalne. Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud uuring on näidanud, et 2016. aastal salasigaretide pakk maksis keskmiselt 1,92 eurot, samas kui pakk legaalseid sigarette maksis 3,23 eurot. Lisaks teadlikule ostmisele, saavad mõned tarbijaks ka teadmatusest, kui ostavad teiste käest välismaalt toodud sigarette. Selliste sigarettide pealt ei tasuta aktsiisimaksu ja seega on need samuti illegaalsed. Konjunktuuriinstituudi hinnangul moodustasid illegaalsed sigaretid 2016. aastal 18-21% üldisest sigarettide ostumahust (legaalsed ja illegaalsed sigaretid kokku ilma turistide tarbimiseta). Illegaalse sigaretikaubanduse tõttu jäi 2016. aastal riigieelarvesse laekumata aktsiisi ja käibemaksu kokku 54 mln eurot. (Eesti Konjunktuuriinstituut, 2017)

Eesti riiki tubakatooteid tuuakse suurel määral kolmandatest riikidest (Venemaa, Ukraina ja Valgevenemaa), kuna sigarettide maksumus on seal oluliselt madalam.

Ebaseadusliku turu laienemine Euroopa Liidu ida piiridel põhjustas aktsiisimäärade tõstmist ning sellele järgnes ka hinnatõus (Juruss, Smite-Roke & Gasune, 2018, p. 419). Tavaliselt väidetakse, et sigarettide kõrgem koguhind tuleneb kõrgemast sigarettide maksustamisest. Kõrgem hind takistab ostmist ja omakorda suitsetamist ehk toimib hoiatus faktorina (Cebula, Foley & Houmes, 2014, p. 165). Goel & Saunoris (2019, p. 583) väidavad, et tubakamaksud on kõige tõhusam viis tubaka tarbimise vähendamiseks, eriti noorte ja madala sissetulekuga inimeste seas. Maailma Terviseorganisatsiooni (edaspidi WHO) hinnangul maksutõus, mis tõstab tubakahindu 10%, vähendab tubakatarbimist kõrge sissetulekuga riikides umbes 4% ja madala ja keskmise sissetulekuga riikides umbes 5% (World Health Organization, 2019).

Aktsiisikaupade salakaubavedu ning piirikaubandus põhjustavad nad suuri tervise-, majandus- ja julgeolekuprobleeme kogu maailmas. Paljud teadlased on rõhutanud, et salakaubavedu põhjustab tõsist kahju riikide majandusele ning osa tulu sellest läheb ülemaailmse terrorismi rahastamisele. Ebaseaduslikku turgu toetavad erinevad osalejad, alates väikestest petturitest kuni organiseeritud kuritegelike võrgustikuni, mis on seotud relvade ja inimkaubandusega. Majanduslikust aspektist salakaubaveo üheks oluliseks tagajärjeks on kaotatud maksutulu. (Şentürk, Bayırlı, & Güçlü, 2016, p. 211) Juruss, Smite-Roke & Gasune (2018, p. 419) rõhutavad, et tubakatoote salakaubavedu ja muud salakaubanduse vormid põhjustavad hinnanguliselt 10 miljardit eurot kahjumit ELi ja riikide eelarvele igal aastal.

Vaatamata sellele, et tubakamaksutulu moodustab suurt osa riigieelarvest, pikaajalised ühiskondlikud kulud suitsetamisele kaaluvad suuresti üle lühiajalist kasumit (Loubeau, 2013, p. 102). Ühelt poolt tubakatoote salakaubaveo tagajärjeks on kaotatud maksutulu salakaubana sisse toodud sigarettide pärast (nt piiriülene kaubandus või organiseeritud salakaubavedu). Teiselt poolt suitsetamise jälgimine ehk kontrollimine tervisele avalduva mõju aspektist on probleemne. Reeglina müüakse salasigarette maa-alustel turgudel, kust neid võidakse sageli osta ka alaealised isikud, kes ei saa seaduslikult osta sigarette. Lisaks salasigaretide turgudel puudub regulatsioon ning võivad puududa vajalikud filtrid või hoiatussildid. (Goel & Saunoris, 2019. p. 583) Põhiline kaudne mõju, mida toob kaasa tubakatoote salakaubavedu, on kahju salasigaretide tarbijate tervisele. WHO aruannetest nähtub, et tubakatoote tarbimine on üks suuremaid rahvaterviseohte, millega maailm on

seni kokku puutunud. Igal aastal on üle 8 miljoni inimeste surma sellega seotud põhjustel. Enam kui 7 miljonit neist surmajuhtumitest on otsese tubaka tarvitamise tagajärg ja 1,2 miljonitel on kaudne kokkupuude tubakatoodetega. Majanduslikud kulud, mis lähevad tubakatarbimisele on märkimisväärsed ja hõlmavad esialgu tervishoiukulusid tubaka tarvitamisest põhjustatud haiguste ravimisel. (World Health Organization, 2019) Tuleb märkida, et suitsetajad ei kahjusta mitte ainult enda tervist, vaid ka enda lähedaste ja kõrval olevate tervist läbi passiivse suitsetamise. Paljude riikide valitsused teevad kõike võimalikku, et piirata suitsetajate “vabadusi”, näiteks on piiratud kohti, kus tohib suitsetada, tubakatoodete reklaami ja avatud müüki.

Peale selle on aktuaalne ka alkohoolsete jookide salakaubaveo ajalooline probleem Balti riikides, kuna see on otseselt seotud organiseeritud kuritegevusega, mis on üks keerulisemaid globaalseid probleeme tänapäeva inimühiskonnas. Tänapäevani pole ükski riik suutnud võita sõda salakaubavedajate vastu. See on võimalik ainult siis, kui riik on suutnud täielikult oma piirid sulgeda ja rahuldada inimeste vajadusi defitsiitkaupades. (Pullat & Pullat, 2012, p. 64). Salaalkoholiks on joogid, mis on ebaseaduslikult kas deklareerimata või peidetult toodud, Euroopa Liidu territooriumile, lisaks liigitakse ebaseaduslikuks isetehtud ja mitteregistreeritud kanget alkoholi. Salaalkoholi tuuakse nii erinevate transpordiliikidega, näiteks sõidu- või veoauto, rongi või lennukiga, samamoodi avastatakse salaalkoholi ka jalgsi reisivate isikute pagasis. (EUR-Lex, 2013) Pikas perspektiivis muutused alkoholimaksudes mõjutavad alkoholi hindu enamikus riikides. Sellised muudatused omakorda mõjutavad tarbijate alkohoolsete jookide ostuotsuseid ja üldist alkoholi tarbimist. Alkoholi tarbimise taseme kasv tekitab nii sotsiaalseid, majanduslikke kui ka rahvatervise probleeme. Registreeritud alkoholitarbimise kogus koos alkoholiaktsiisi määradega määravad, kui palju riigi valitsus ja kohalikud omavalitsused koguvad makse alkoholimüügist siseturul. Isegi riikides, kus alkoholiaktsiis on null, toob alkohoolsete jookide tarbimine maksutulule kas käibemaksu või mitmesuguste muude müügitulude kaudu. (Österberg, 2011, p. 125)

Alkoholi kuritarvitamisel võivad olla negatiivsed tagajärjed nii tarbijale kui ka kogu ühiskonnale tervikuna. Liigne alkoholitarbimine kahjustab tervist ja mõjutab inimeste käitumist ning võib põhjustada kuritegevuse või õnnetusjuhtumi. Nende probleemide tagajärjel suureneb kogu ühiskonna koormus, sh tervishoiusüsteemi ja korrakaitse kulud. Samal ajal väheneb töötajate töövõime alkoholiga põhjustatud haiguste ja õnnetuste tõttu.

Kõige levinum alkoholiga seotud rikkumine on mootorsõiduki juhtimine alkoholijoobes. Tuleb märkida, et 2018. aastal vähenes alkoholiseaduse rikkumiste arv 2080 juhtumini. Samal aastal pöördus arsti poole alkoholi liigtarbimisest tekkinud haiguste tõttu 8580 inimest, mida oli 1% rohkem kui 2017. aastal. Alkoholist põhjustatud psühhoos diagnoositi 3708 patsiendil, mida oli 3% rohkem kui 2017. aastal. (Eesti Konjunkturiinstituut, 2019) Tuleb rõhutada, et alkoholi üleliigne tarvitamine on kauaaegselt probleemiks nii Euroopa Liidus kui ka Eestis, mis mõjutab inimeste elukvaliteedi ja tervist. Alkoholi liigtarbimine jääb endiselt Eestis oluliseks enneaegselt surmasid ja terviseprobleeme põhjustavaks riskiteguriks.

Üks tõhus viis tubaka- ja alkoholsete toodete salakaubaveoga tekitatud kahju ühiskonna tervisele hindamiseks on tõlgendada suitsetamisest tingitud haigusi ja enneaegset surmajuhtumeid majanduslikust aspektist. Otsene kulu, mis on seotud salasigarettide tarbimisega on suitsetamise tagajärjel tekkinud haigused, mille ravimisele kulutatakse palju ressursse. Tervishoiukulud hõlmavad kõigepealt haiglaravi, arsti teenuseid, koduhooldust, ravimeid. (World Health Organization, 2011, pp. 8, 14)

Olulist mõju avaldavad tollialased õigusrikkumised ka korrakaitseasutustele. Igapäevaselt ületab Eesti piire tuhandeid inimesi ning illegaalse kaubanduse ja salakaubaveo oht on alati olemas. Seega Maksu- ja Tolliamet peab kulutama palju inimressursse, loomade abi ning ka tehnilisi vahendeid selleks, et võidelda õigusrikkumistega. Teatud juhtudel toimub tollis põhjalikum reisijate ja piiriületajate kontroll. Selle eesmärk on astuda vastu terrorismiohule, mis on viimastel aastatel üsna suur risk paljudes maailma riikides (Nencheva-Ivanova, 2019, p. 297). ELi tolliasutuste järgmiste aastate prioriteedid on tubaka turu õiguskaitse, ebaseadusliku kaubanduse piiramine, võitlus salakaubaveoga, ning võltsitud kaupade tootmise kaotamine (Juruss, Smite-Roke & Gasune, 2018, p. 419).

Piiripunktides, lennujaamades ja sadamates kasutatakse röntgen- ning gammakiirgusel põhinevaid väliseid kontrolliseadmeid selleks, et kiirendada kaubasaadetiste ja eriti suurte konteinerite läbivaatust. Röntgeniskännerite ja muu tehnilise varustuse rahastamine sadamates ja lennujaamades suurendab riikide ametivõimude suutlikkust võidelda salakaubaveo vastu. Selle jaoks Euroopa Liidus on eraldatud üle 70 miljoni eurot. Selleks, et kaitsta Euroopa Liidu turgu, maksu- ja tolli eksperdid koostöös erinevate rahvusvaheliste organisatsioonidega igapäevaselt otsivad uusi efektiivseid meetmeid salakauba tõkestamiseks. Nendeks on aktsiisimäärade tõstmine, tollikontrolli tõhustamine läbi

kaasaaegse tollitehnika kasutamise, koolituste läbiviimine jne. Salakaubanduse tõkestamisega Euroopa tasandil tegeleb Euroopa Pettusevastane Amet (edaspidi OLAF). OLAF vastutab Euroopa Liidu eelarve kaitsmise eest, mille ülesanneteks on võidelda pettuste vastu, mis omakorda mõjutavad Euroopa Liitu, uurida korrupsiooniga seotud töötajaid ja arendada pettusevastaseid õigusakte. (European Commission OLAF, 2019) Väga oluline seade tollikontrolli teostamisel on röntgensüsteem, mis võimaldab tuvastada relvi, ravimeid, lõhkeaineid ja muid salakaupu varjatud inimese keha, sõidukite või konteinerite sees. Selline seade on hädavajalik, kui on salakauba vedamise oht või kui on vaja kontrollida kas isiklike asjade või sõidukite sisu. Röntgenmasin tuvastab selliseid esemeid, kasutades elektrooniliselt genereeritud röntgenikiirguseid. Toimub objekti kiire skaneerimine ja selle projitseerimine ekraanile. Selle tulemusena võib saada uuritavas objektis sisaldavate esemete pilte. (Bradshaw, 2011, p. 1360)

Väga tähtis roll tollikontrolli teostamisel on erinevatel vahenditel. Tolli töös aktiivselt kasutatakse narko- ja tubakakoerte abi. Koerad on koolitatud avastama ja hoiatama ametnikke heroini, marihuaana, kokaiini ja teiste narkootiliste ainete ja ravimite olemasolu kohta. Tänapäeval koerad töötavad paljudes piiripunktides. (Gordon, 2017, p. 668) Tänu koertele ja röntgenseadmetele salasigaretid olid avastatud sisseveetud toidu hulgas, metalltorudes, autode rehvides, veoautode erinevates osades ning jalgsi liikuvate reisijate kas peidetult riides või pagasi sees (Loubeau, 2013, p. 101).

Korrakaitsekulusid, mida toovad nii alkoholiga kui ka tubakatoodetega seotud rikkumised, on vähe uuritud, kuid ühiskondlike probleemide kulusid on hinnanud erinevad autorid, nende seas on näiteks Ashe, *et al.* (2009); Single, *et al.* (2003); Basu (2014); Saar & Koitla (2020); Potapchik & Popovich (2014); Thavorncharoensap, *et al.* (2010); Neubauer, *et al.* (2006). Varasemate uuringute pinnal kõige suuremad kululiigid rahalisest aspektist on produktiivsusekulud, tervishoiukulud ja korrakaitsekulud (vt tabel 2).

Tabel 2. Narkootiliste ainete kuritarvitamisest põhjustatud kulud (Single, *et al.*, 2003, p. 34, autori koostatud)

Kulude liik	Põhjustatud kulud
Tervishoiukulud	Kuritarvitamise ravi; kuritarvitamisega tekitatud haiguste ravi; haiguste ennetamine, uurimine;
Produktiivsusekulud	Enneaegsed surmajuhtumid; produktiivsuse või töökoha kaotamine;
Korrakaitsekulud	Karistustega seotud kulud nt kohtukulud, vanglasüsteemi kulud;

Ashe, *et al.* (2009, pp. 122-123) toovad välja oma tulekahju uuringus, et kulusid võib liigitada järgmiselt: ennetuskulud, ehk peamiselt kaitsmise ja ennetustegevusega seotud kulud; reageerimiskulud, mis on seotud protsessis tekkinud kuludega ning tagajärjekulud, mis enamasti kannab ühiskond. Tulekahju uuringus ennetuskuludena on esitatud järgmiste valdkondadega seotud kulud: hoonete tuleohutus, tuleohutusmeetmed ehitistes ja infrastruktuuris, tuleohutusala haridus ja koolitus, kindlustuse haldamine, tarbekaupade tuleohutus, tulekahjude uurimine, tuleohutusvarustuse- ja meetmete hooldus. Reageerimiskulud on seotud tuletõrjeteenuste reageerimise kuludega, vabatahtliku tuletõrje korraldamisega ning korrakaitsekuludega. Tagajärjekulud on tulekahjuga põhjustatud vigastuste kulud, vara kahjum, ettevõtte kaod, keskkonnakulud, pärandi- ja kultuurikulud, muud majanduslikud kulud. Uuringu tulemusel selgus, et tulekahjude ennetuskulud moodustasid 2005. aastal 6775 miljonit dollarit ning reageerimiskulud 3430 miljonit dollarit. Korrakaitsekulud autorite hinnangul moodustasid kõige väiksema osa kõikidest uuritavatest kululiikidest (alla 1% kogukuludest). Tulekahjude kogukulud Austraaliale olid ligikaudu 12 000 miljonit dollarit ehk 1,3% Austraalia SKP-st. (Ashe, *et al.*, 2009, pp. 122-123, 131, 134) Eespool mainitud kulude kategooriad on võrreldavad ka selles töös kasutatavate kulude määramisega. Selles uuringus on fookuses ennetuskulud ja reageerimiskulud. Reageerimiskulusid selle töö kontekstis hõlmavad avaliku sektori kulud, sh Maksu- ja Tolliameti, kohtu- ja vanglasüsteemi kulud seoses alkoholi- ja tubakatoodetega seotud 4 tollialaste õigusrikkumistega ehk kulud rikkumiste avastamisele, menetlusele ja karistuse täideviimisele. Ennetuskuludeks on Maksu- ja Tolliameti tegevuskulud, mis on seotud õigusrikkumiste ennetamisega, st kulud, mis on suunatud piiriületajate ja ettevõtjate nõustamisele ning kehtivatest reeglitest teadlikkuse tõstmisele.

Single, *et al.* (2003, p. 42) toovad samuti kulude hindamise juhendis välja erinevaid tüüpe kulusid, mis on põhjustatud narkootiliste ainete kuritarvitamisega. Korrakaitsekulud selles juhendis hõlmavad kliminaaljustiitssüsteemi kulusid. Autori sõnul on väga keeruline jaotada koormust ja kulusid kliminaaljustiitssüsteemi erinevate ülesannete vahel. Üheks variandiks, kuidas saab kulusid ja koormust hinnata, on jagada andmeid erinevateks kategooriateks, näiteks registreeritud rikkumised seaduste lõikes, vanglakaristuste arv jne. (Single, *et al.*, 2003, p. 42). Veel üks autor (Basu, 2014, lk 14) on uurinud tolliprotseduuride otseseid ja kaudseid kulusid valitsusele ja esitanud tagajärjekulud kaudsete kulude näol (vt tabel 3).

Tabelist 3 nähtub, et põhilised otsesed valitsuse kulud seoses tollitööga on suunatud tehnoloogia arengule, inimressurssidele ja kontrolliseadmetele. Kaudsetest kuludest

põhilised on salakaubanduse tulemusena kaotatud maksutulu ning ühiskonnakulu tervisekahju näol.

Tabel 3. Tolliprotseduuride otsesed ja kaudsed kulud valitsusele (Basu, 2014, lk 14)

Otsesed kulud	Administratiivsed kulud	Administratiivsüsteemide ehitamise kulud (juriidilised, tehnoloogia, personal);
Otsesed kulud	Töötlemiskulud	Deklaratsioonide kontroll (paber kandjal ja / või elektrooniliste);
Otsesed kulud	Infovahetuskulud	Deklaratsioonidega seotud otsuste edastamine (paber, elektrooniline, telefon);
Otsesed kulud	Tollikontrolli kulud	Tolliinspektorid, kes teostavad füüsilist kontrolli (isikute, kaupade, dokumentide); Ametnikud, kes tegelevad kuritegude uurimisega ja menetlusega;
Kaudsed kulud	Ebatõhusad kontrollimeetmed	Organiseeritud kuritegevuse ja korrupsiooni kasv ning muud kahjulikud mõjud ühiskonnale;
Kaudsed kulud	Maksutulu vähenemine	Salakaubaveo kasv; Tahtlikult vale andmete esitamise maksude kõrvalhoidumise eesmärgil;
Kaudsed kulud	Ühiskondlikud kulud	Tollialased rikkumised võivad olla ohtlikud ühiskonnale (nt relvade, narkootikumide salakaubavedu); Tervisekulu;

Thavorncharoensap, *et al.* (2010) hindasid majanduskulusid, mida põhjustas alkoholi tarbimine Tais 2006. aastal. Põhilised otseste kulude kategooriad, mida autorid uurisid, olid tervishoiukulud, korrakaitsekulud ning liiklusõnnetustega seotud varalise kahju kulud. Kaudsed kulud hõlmasid enneaegse suremuse tõttu produktiivsuse kaotuse ja haigestumuse kulusid. Tai alkoholitarbimise majanduslik maksumus kokku moodustas 2006. aastal ligikaudu 156 miljardit bahti. (Thavorncharoensap, *et al.*, 2010, pp. 3-6) 2006. aastal moodustas see 1,9% riigi SKP-st (Countryeconomy, 2020c; autori arvutused). Suurimaks kululiigiks oli enneaegse suremuse ja haigestumuse tõttu produktiivsuse kaotuse kulud, mis moodustasid 95,8% kogukuludest. Tervishoiukulud moodustasid 3,5%, liiklusõnnetuste tagajärjel tekkinud varakahju kulud 0,5% ja õiguskaitsesega seotud kulud 0,2%. Uuringust selgus, et alkoholiga seotud õigusrikkumised moodustasid 25% politsei töömahust. Rahalises väärtuses oli see kulu umbes 156 miljonit Tai bahti, kohtukulud moodustasid 86,4

miljonit bahti. (Thavorncharoensap, *et al.*, 2010, pp. 3-6) Korrakaitsekulud kokku moodustasid 2006. aastal 242 400 000 Tai bahti ehk 0,003% riigi SKP-st (Countryeconomy, 2020c; autori arvutused). Tulenevalt sellest uuringust nähtub, et korrakaitsekulud moodustasid väiksema osa majanduskuludest ning ei koormanud üle õiguskaitseüsteemi.

Neubauer, *et al.* (2006) suitsetamisega põhjustatud kulude uuringust selgus, et Saksamaal suitsetamisega seotud kogukulud kokku 2003. aastal moodustasid 21 miljardit eurot, millest 35,6% olid otsesed ja ülejäänud 64,4% olid kaudsed. Otsestest kuludeks olid haiglaravi-, kiirabi-, taastusravi-, retseptiravimikulu. Kaudseteks kuludeks – enneaegne suremus, haigestumus, kaotatud tööpäevad ning varajane pension. (Neubauer, *et al.*, 2006, p. 467) 2006. aastal oli Saksamaa SKP 2 211 570 000 000 eurot, tulenevalt sellest suitsetamisega seotud kulud moodustasid 0,95% riigi SKP-st (Countryeconomy, 2020a; autori arvutused).

Potapchik & Popovich (2014, p. 2) oma uuringus hindavad 2008. aasta kulusid, mida põhjendavad narkootiliste- alkoholsete- ja tubakatoodete kuritarvitamine. Nendeks kuludeks on tervishoiukulud, korrakaitse- ja kriminaalõiguskulud, kulud haridusele, uuringutele ja ennetustegevusele, tulekahjukulud ning liiklusõnnetusekulud. Uuringust selgust, et narkootiliste- alkoholsete- ja tubakatoodete kuritarvitamisega seotud sotsiaalsed kulud moodustasid 677,2 miljardit rubla ehk 27 088 000 000 dollarit, riigi SKP-st moodustas see 1,52%. Korrakaitse- ja kriminaalõiguskulud moodustasid ligikaudu 273 440 300 000 Venemaa rubla ehk 10 937 612 000 dollarit, kõikidest kuludest moodustas see 1,62% ning riigi SKP-st 0,6%. (Potapchik & Popovich, 2014, p. 2; Countryeconomy, 2020b; autori arvutused)

Saar & Koitla (2020) on hinnanud tubakaga seotud sotsiaalseid kulusid Eestis 2018. aastal. Uuringu tulemusel selgus, et märkimisväärne osa tubaka majanduslikust koormusest on seotud ebaseadusliku kaubandusega. Tubakaga seotud sotsiaalsed kogukulud olid 174 miljonit eurot, mis moodustas 0,67% riigi SKP-st. Autorite hinnangul tubakatoodetega seotud kulu Maksu- ja Tolliametile 2018. aastal moodustas 12,62 miljonit ning kohtusüsteemile ja prokuratuurile 20 000 eurot. (Saar & Koitla, 2020) Riigi SKP-st moodustasid korrakaitsekulud kokku 0,05% (Statistikaamet, 2020; autori arvutused). Tuleb rõhutada, et nii Saar & Koitla (2020) kui ka Thavorncharoensap, *et al.* (2010) uuringutes suurimaks kululiigiks osutus suremuse ja haigestumuse tõttu produktiivsuse kaotuse kulu.

Kokkuvõtteks selgus, et alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialased õigusrikkumised toovad kulu nii avalikule sektorile kui ka tervele ühiskonnale. Varasemate uuringute pinnal kõige suuremad kululiigid rahalisest aspektist on produktiivsusekulud, tervishoiukulud ja õiguskaitsekulud. Ühelt poolt tollialaste rikkumiste tagajärjeks on kaotatud maksutulu salakaubana sisse toodud kaupade pärast (nt piiriülene kaubandus või organiseeritud salakaubavedu). Teiselt poolt - majanduslikud kulud, mis hõlmavad esialgu tervishoiukulusid tubaka- ja alkoholi tarvitamisest põhjustatud haiguste ravimisel. Peale selle Maksu- ja Tolliamet kulutab palju inimressursse, loomade abi ning ka tehnilisi vahendeid selleks, et võidelda kuritegevusega. Mis puudutab kulusid, siis tubakatoodetega seotud kulud Maksu- ja Tolliametile olid varem uuritud ja moodustasid uuritava perioodil 12,62 miljonit eurot ehk 0,05% riigi SKP-st .

2. ALKOHOLI- JA TUBAKATOODETEGA SEOTUD TOLLIALASTE ÕIGUSRIKKUMISTE MAJANDUSLIK KOORMUS AVALIKULE SEKTORILE

2.1. Uurimismetoodika

Lõputöös viiakse läbi hindav uuring, selle eesmärk on hinnata rahaliselt õigusrikkumistega seotud kulusid. Uuringu käigus vaadeldakse kulusid alternatiivkuludena. Kvantitatiivseid andmeid uuringu jaoks kogutakse järgmistest allikatest: Maksu- ja Tolliameti (edaspidi MTA) õigusrikkumiste statistika, Eesti kohtute menetlusstatistika, MTA maksutulused puudutav statistika, MTA ja Eesti I astme kohtute eelarve. Kvalitatiivsed andmed on pärit 2018. – 2019. aastate esimese astme kohtulahenditest.

Kohtupraktikat analüüsitakse eesmärgiga kaardistada kõige levinumad alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialased süüteod ning karistused nende eest, et hilisemas uuringu osas analüüsida kulu kohtu- ja vanglasüsteemile. Kohtuotsuseid otsitakse Riigi Teataja võrguväljaandest. Uuritavaks perioodiks on aastad 2018 – 2019. Kohtulahendid analüüsitakse sisuanalüüsiga, et koguda infot teksti komponentide struktuuri ja esinemissageduste kohta (Õunapuu, 2014, lk 160; Lagerspetz, 2017, lk 190). Kohtulahendite sisuanalüüs võimaldab koguda nii arvulisi kui ka sõnalisi andmeid. Kohtulahendite analüüsiks moodustatakse järgmised kategooriad: kohtulahendi aasta; kohus, kus oli otsus vastu võetud; karistamise alus; kuriteo asjaolud; määratud karistus. Kohtuotsuste puhul selgitati sisu välja iga kategooria lõikes. Kõigepealt selgitatakse välja, kui palju kuritegusid oli registreeritud seoses alkoholi- ja tubakatoodetega seotud rikkumistega ja otsustatakse, milliseid süütegusid oli rohkem. Teiseks selgitatakse välja, mitu otsust andis kohus uuritavate sätete järgi perioodil 2018 - 2019. Peale selle kaardistatakse põhilised karistuste liigid ja nende esinemissagedus uuritavates kohtulahendites.

Tollialased süüteod on sellised väärteod ja kuriteod, mille menetlemine on tollijärelevalve pädevuses. Tollialased kuriteod puudutavad mitmeid valdkondi, kuid antud töös analüüsitakse kohtulahendeid järgmiste kuritegude lõikes (Karistusseadustik, 2001):

- KarS § 375 järgi alkoholi ebaseaduslik käitlemine. Sätte järgi käitlemiseks mittelubatud alkoholi suures koguses valmistamise, villimise, töötlemise, samuti maksumärgiga märgistamata või käitlemiseks mittelubatud alkoholiga kauplemise,

selle ladustamise, hoidmise või edasitoimetamise eest suures koguses – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega;

- KarS § 376 järgi tubakatoodete käitlemise korra rikkumine. Sätte järgi maksumärgiga märgistamata või nõuetele mittevastavas müügipakendis või keelatud tubakatoodetega kauplemise, nende hoidmise, ladustamise või edasitoimetamise eest suures koguses – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega;
- KarS § 391 järgi salakaubavedu. Deklareeritava kauba või sularaha toimetamise eest üle Euroopa Liidu tolliterritoriumi piiri tollikontrollist kõrvale hoides, kauba või sularaha deklareerimata jättes, seda vale tariifse klassifikatsiooniga või kirjeldusega deklareerides või muul pettuslikul viisil toimides, kui teo objekt oli kaup suures koguses või sellega kaasnes tollivõlg 10 000 eurot või enam, – karistatakse rahalise karistuse või kuni neljaaastase vangistusega;
- KarS § 393 järgi ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga ja aktsiisikaubaga. Euroopa Liidu välisest riigist Eestisse tollisoodustusega toimetatud kaubaga, tollijärelevalve all oleva või aktsiisikaubaga ebaseadusliku toimingu või tehingu tegemise eest, kui teo objekt oli kaup suures koguses või sellega kaasnes tollivõlg 10 000 eurot või enam, – karistatakse rahalise karistuse või kuni neljaaastase vangistusega.

Selles töös on fookuses just karistusseadustiku §-d 375, 376, 391 ja 393, sest need on kõige enam seotud alkoholsete- ja tubatoodete rikkumistega, mille menetlemine on tollijärelevalve pädevuses.

Väärtegudest analüüsitakse neid, mis on seotud alkoholsete- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumise ning kauba ebaseadusliku Eestisse või Eestist välja toimetamisega. Fookuses on järgmised väärted:

- AS § 53 järgi alkoholi käitlemise korra rikkumine. Selle sätte järgi käitlemiseks mittelubatud alkoholi tootmise, samuti maksumärgiga märgistamata või käitlemiseks mittelubatud alkoholiga kauplemise või kaubanduslikul eesmärgil ladustamise, hoidmise või edasitoimetamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut või arestiga (Alkoholiseadus, 2001).
- AS § 54 järgi käitlemiseks mittelubatud alkoholi hoidmine ja edasitoimetamine. Selle sätte järgi käitlemiseks mittelubatud alkoholi teadvalt hoidmise või

edasitoimetamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 100 trahviühikut või arestiga (Alkoholiseadus, 2001).

- TS § 69 järgi kauba ebaseaduslik Eestisse või Eestist välja toimetamine. Selle sätte järgi deklareeritava kauba või sularaha liiduvälisest riigist Eestisse või Eestist liiduvälisesse riiki toimetamise eest tollikontrollist kõrvale hoides, kaupa või sularaha deklareerimata jättes, seda vale tariifse klassifikatsiooniga või kirjeldusega deklareerides või muul pettuslikul viisil toimides – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut või arestiga (Tolliseadus, 2017).
- TubS § 39 järgi tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote käitlemise korra rikkumine. Selle sätte järgi maksumärgiga märgistamata või teistele nõuetele mittevastavas müügi pakendis tubakatootega või tubakatootega seonduva tootega või keelatud tubakatootega või sellega seonduva tootega kauplemise või selle hoidmise, ladustamise või edasitoimetamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut (Tubakaseadus, 2005).

Empiirilise uuringu teises osas kasutatakse süütegude statistikat, eelarve näitajaid ning kohtulahendite analüüsist saadud andmeid, et hinnata alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumiste kulu avalikukule sektorile. Kulude analüüs teostatakse kolme etapina. Esiteks, läbitöötatud kirjanduse põhjal määratletakse õigusrikkumistega seotud kulukategooriad. Selleks võtab autor aluseks Ashe, *et al.* (2009, pp. 122-123) raamistiku (vt lõputöö lk 20). Selles uuringus keskendutakse ennetuskuludele ja reageerimiskuludele. Kulukategooriate määratlemisel lähtutakse ka Single, *et al.* (2003) kulude rahvusvahelisest juhendist (vt lõputöö lk 20). Uurima hakatakse kulusid avalikule sektorile, konkreetsemalt Maksu- ja Tolliametile, kohtu- ja vanglasüsteemile.

Teises kulude analüüsi etapis leitakse osakaal MTA ja maakohtute eelarvest, mida saab seostada alkoholi ja tubakatoodete õigusrikkumiste ennetamise ja menetlemisega. Autor kasutab kulude hindamisel ülalt-alla lähenemisviisi (Tarricone, 2006, p. 54). Maksu- ja Tolliameti ja maakohtute eelarve jaotamisel alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistega seotud tegevustele lähtus autor väärtegade ja kuritegude statistikast. Kuna Maksu- ja Tolliametis on ka selliste rikkumistega seotud tegevusi, mis ei liigitu süütegudeks, siis eeldati, et kergemate rikkumiste jaotus erinevate liikide vahel langeb kokku väärtegade ja kuritegude jaotusega. Kolmandas etapis liidetakse kõik leitud kulud kokku, et saada kulude koondhinnang.

Järgnevalt on selgitatud kulude analüüsi teises etapis tehtud arvutuste põhiloogikat. Kõigepealt uuritakse MTA kulu õigusrikkumiste avastamisele, uurimisele ja menetlemisele ehk esiteks selgitatakse välja, kui suur osa Maksu- ja Tolliameti tegevusmahust on alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumistega. Eraldi uuriti töös kolme osakonna kulusid ehk uurimisosakonna, teabeosakonna ja tolliosakonna kulusid. Põhjuseks on see, et tollialaste süütegude menetlemine on uurimisosakonna ja tolliosakonna pädevuses, teabeosakonna üheks ülesandeks on tugiteenuste osutamine menetluse käigus. Teiste osakondade kulud võetakse samuti arvesse, kuna kõik MTA töötajad, kas või kaudselt tegelevad õigusrikkumiste ennetusega. Näiteks võib tuua seda, et aktsiiside talituse osa tööst on suunatud sellele, et ennetada alkoholi- ja tubakatoodete ebaseadusliku käitlemist.

Seega kulude hindamisel lähtuti erinevate MTA osakondade peamistes ülesannetest. Tollialaste kuritegude menetlusega tegeleb Maksu- ja Tolliameti uurimisosakond. Nende ülesanne on tollialaste rikkumiste ennetamine, tõkestamine, avastamine ja menetlemine ning tollialaste õigusaktide rikkumisega seotud kuritegude kohtueelne uurimine ja jälitustegevuse teostamine oma tööpiirkonnas (Maksu- ja Tolliamet, 2013a). Peale kuritegusid, tegeleb uurimisosakond ka väärtegude menetlusega, mis olid avastatud sisemaal. Tollialaste väärtegude ennetamine, tõkestamine, avastamine ning väärteomenetluste läbiviimine on tolliosakonna pädevuses (Maksu- ja Tolliamet, 2013b). Tuleb märkida, et tolliosakond tegeleb nende väärtegude menetlusega, mis olid avastatud piiri peal. Peale uurimis- ja tolliosakonda tegeleb tollialaste õigusrikkumistega ka teabeosakond, mille ülesanneteks on maksu- ja ühiskonnakaitseliste riskide hindamine, analüüs, ennetamine ja tõkestamine; vihje- ja riskiinfo hankimine, töötlemine, analüüs ja realiseerimine; isikute maksukäitumise ja õiguskuulekuse analüüs ja prognoosimine; objektivalik meetmete rakendamiseks; pettuse skeemide väljaselgitamine ja vastumeetmete väljatöötamine (Maksu- ja Tolliamet, 2013c).

Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulude MTA-le välja selgitamine selles töös toimub MTA eelarve jagamise abil vastavalt töötajate arvule erinevates osakondades, kuna see mõõdab ligikaudu tegevuste jaotust erinevat liiki ülesannete täitmisel ja MTA-s registreeritud süütegude arvule. 29.02.2020 seisuga Maksu- ja Tolliametis töötab 1431 isikut (Maksu- ja Tolliamet, 2020a), autor kasutab seda arvu ka eelmiste aastate kulude leidmiseks. Autor otsustas kasutada analüüsiks töjõu- ja majapidamiskulud ning riigisaladusega seotud kulud Maksu- ja Tolliameti eelarvest. See valik on tingitud sellest, et antud kulud on kõige enam seotud MTA jooksvate tegevustega.

Esimese sammuna leitakse mitu % tööjõu- ja majapidamiskuludest ning riigisaladusega seotud kuludest kuulub teabeosakonda, uurimisosakonda ning tolliosakonda. Ülejäänud osa eelarvest jaotatakse teistele osakondadele. Teise sammuna arvutatakse, mitu % perioodil 2018 – 2019 MTA-s registreeritud õigusrikkumistest on seotud tubaka- ja alkoholiga. Kulude leidmiseks rakendatakse neid %-te MTA uuritavate osakondade eelarvele. Täpsemad arvutuskäigud koos põhjendustega on esitatud lisa 5.

Kulu kohtusüsteemile hinnatakse nelja Eestis eksisteeriva maakohtu kaudu. Analüüsi käigus kõigepealt selgitatakse välja, kui suur osa maakohtute eelarvest kuulub kriminaal- ja väärteoasjadele ja tsiviilasjadele. Selleks, et hinnata, kui suurt kulu põhjustasid alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialased süüteod maakohtutele aastatel 2018 – 2019, tuleb määrata, mitu protsenti kõikidest maakohtutes lahendatud kriminaalmenetlusasjadest ja väärteoasjadest moodustasid alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialased kuriteod ja väärteod. Selleks, et leida alkoholi- ja tubakatoodetega seotud rikkumiste osakaal kõikidest maakohtutes lahendatud süüteoasjadest, kasutatakse kohtulahendite sisuanalüüsi (vt lõputöö lk 24). Pärast seda võetakse vastav protsent maakohtutes lahendatud kriminaal- ja väärteoasjade eelarve osast. Vanglasüsteemi kulude leidmiseks võetakse andmeid kohtulahendite sisuanalüüsist perioodil 2018 – 2019 kandmisele kuuluvate vangistuse päevade arvu kohta ning korrutatakse ühe päeva kuluga vanglas. 2019. aasta justiitsministeeriumi andmete järgi oli ühe vangi ülalpidamiskulu kuus keskmiselt 1977 eurot (Justiitsministeerium, 2019). See tähendab, et kui kuus on 30 päeva, siis ülalpidamiskulu oli 65,9 eurot päevas ühe vangi kohta.

2.2. Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste liigid ja karistused Eesti kohtupraktika näitel

Kohtulahendite analüüsi tulemusel selgus, et kõige rohkem nii 2018 kui ka 2019. aastal oli registreeritud tubakatoodete käitlemise korra rikkumisi. 2019. aastal nähtub registreeritud rikkumiste KarS §-de 375 ja 376 langus. Salakaubaveo juhtumeid samal perioodil oli registreeritud üsna vähe (vt tabel 4). Tabelist 4 nähtub, et koormus Maksu- ja Tolliametile erineb ka aastate lõikes.

Tabel 4. Aastatel 2018 – 2019 Maksu- ja Tolliametis registreeritud kuriteod KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi (Maksu- ja Tolliamet, 2020d; autori koostatud)

KarS §	Kuriteo liik	2018	2019
§ 375	Alkoholi ebaseaduslik käitlemine	12	10
§ 376	Tubakatoodete käitlemise korra rikkumine	31	26
§ 391	Salakaubavedu	5	9
§ 393	Ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga ja aktsiisikaubaga	0	1

Kõige suuremat salakauba kogust puudutas D.P. kriminaalasi, kus kohus leidis, et süüdistatav pani toime KarS § 391 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritava kuriteo, s.o. grupi poolt deklareeritava kauba toimetamise üle Euroopa Liidu tolliterritooriumi piiri tollikontrollist kõrvale hoides, jättes suures koguses kauba deklareerimata. Kokku ajavahemikul 2015.a september-detsember kuni 2016.a jaanuar toimetas isik ebaseaduslikult Vene Föderatsioonist Eesti Vabariiki 561 120 sigaretti. Karistuseks määrati isikule 6 kuud elektroonilist valvet. (D.P. kriminaalasi karistusseadustiku § 391 järgi, 2018) Tuleb rõhutada, et mitte kõik kriminaalasadjad jõuavad kohtusse ja ka seda, et menetlusprotsessid võivad olla üsna pikad.

Tabel 5. Kohtulahendite jaotus kriminaalasadjade KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi aastatel 2018-2019 (Riigi Teataja, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d; autori koostatud)

Karistamise alus	Kohtulahendite arv
KarS § 375	10
KarS § 376	20
KarS § 391	2
KarS § 393, 389 ¹	1
KarS §-d 375, 376	2
KarS §-d 376, 391	4
KarS §-d 375, 334	1

Tabelist 5 nähtub, et perioodil 2018 - 2019 andis kohus 10 otsust KarS § 375 järgi, 20 otsust KarS § 376 järgi, 2 otsust KarS § 391 järgi ning ainult üks kriminaalasi puudutas KarS § 393. Olid ka kohtuasjad, kus isik pani toime teo, mis vastab mitmele eri süüteo koosseisule. Analüüsist järeldub, et kõige rohkem kohtuotsuseid oli seoses tubakatoodete ebaseadsliku

käitlemisega ehk suures koguses maksumärgiga märgistamata ja nõuetele mittevastavas müügipakendis tubakatoodete edasitoimetamisega.

Tubakaseaduse § 6 mõistes käitlemine on tubakatoote valmistamine, töötlemine või pakendamine ehk tootmine; kauplemine; hoidmine, ladustamine või edasitoimetamine kaubanduslikul eesmärgil või kaubanduslikus koguses. Sama seaduse alusel tubakatoodete käitlemine toimub suures koguses, kui tubakatoodete kogusele vastav arvestuslik aktsiis ületab sajakordselt või enam ATKEAS-e § 56 lõikes 1¹ nimetatud aktsiisisumma. (Tubakaseadus, 2005)

Enamikel juhtudel sigarettidel puudusid tubakaseaduse § 12 lg 1 p 1 ja § 13 järgi kohustusliku nõudena sätestatud eestikeelne terviseohu hoiatus ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse (edaspidi ATKEAS) § 61 järgi kohustusliku nõudena sätestatud märgistus Eesti maksumärk.

Karistati aastatel 2018 – 2019 ka KarS § 375 järgi ehk alkoholi ebaseaduslikult käitlemise eest. Alkoholiseaduse § 3 sätestab, et alkoholi käitlemine on selle valmistamine, töötlemine ja villimine ehk pakendamine (edaspidi tootmine); import ATKEAS § 10 tähenduses; eksport ATKEAS § 11 tähenduses; müügiks pakkumine või müük; hoidmine, ladustamine või edasitoimetamine kaubanduslikul eesmärgil. Sama seaduse mõistes käitlemiseks mittelubatud alkoholi on suures koguses, kui käitlemiseks mittelubatud alkoholi kogusele vastav arvestuslik aktsiis ületab kahekümne viie kordselt või enam ATKEAS-e § 46 lõikes 6 nimetatud aktsiisisummat. (Alkoholiseadus, 2001) Tuleb rõhutada, et kõik kohtulahendites perioodil 2018 - 2019 kajastatud käitlemiseks mittelubatud alkohoolsed- ja tubakatooted olid leitud ja ära võetud Maksu- ja Tolliameti poolt riikliku järelevalve raames teostatud kontrolli käigus.

Mis puudutab karistusi, siis süü suuruse hindamisel tuleb võtta aluseks KarS-is toodud põhimõtted. KarS § 56 sätestab, et karistuse mõistmisel arvestatakse kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. Üldjuhul vangistust mõistakse ainult siis, kui karistuse eesmärke ei ole võimalik saavutada kergema karistusega. (Karistusseadustik, 2001) Peale selle karistuse määramisel pööratakse tähelepanu ka isiku panusele kuriteo toimepanemisel, tekitatud kahju suurusele, tahtlusele või ettevaatamatusele, isiku arusaamisvõimele ja vanusele. Kohtuotsusete analüüsist järeldub, et kohus on kõikides oma

otsustes seisukohal, et taotletud karistus vastab süüdistatava süü suurusele ning karistuse eesmärkidele.

Kõige sagedamini uuritavate kuritegude eest määratakse vangistus, kuid karistust ei pöörata täielikult või osaliselt täitmisele, kui isik ei pane määratud katseaja jooksul toime uut kuritegu ja täidab talle käitumiskontrolli ajaks pandud kontrollnõudeid ja kohustusi. See on võimalik siis kui kohus leiab, et vangistus või rahalise karistus ei ole otstarbekad. (Karistuseseadustik, 2001)

Tabel 6. Määratud katseage kohtulahendites kriminaalajade KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi (Riigi Teataja, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d; autori koostatud)

Katseaja pikkus (aa)	Karistamise alus		
	KarS § 375	KarS § 376	KarS mitu §
1 a	3 korda	3 korda	2 korda
1,25 a	1 kord	1 kord	
1,5 a	2 korda	2 korda	-
1,75 a	-	1 kord	-
2 a	-	2 korda	3 korda
2,25 a	-	2 korda	-
2,5 a	-	1 kord	-
3 a	2 korda	7 korda	1 kord
3,5 a	-	1 kord	-
4,5 a	-	-	1 kord

Määratud katseaja pikkus analüüsitud kohtuotsustes varieerub 1 kuni 4,5 aastani. Kriminaalajades KarS § 375 järgi keskmine määratud katseaja pikkus oli 1,7 aastat. Kriminaalajades KarS § 376 järgi keskmine määratud katseaja pikkus oli 2,2 aastat. Kriminaalajades, kus süüdistus vastab mitmele eri süüteo koosseisule keskmine katseaja pikkus oli samuti 2,2 aastat. Koheselt kandmisele kuuluvat vangustust said süüdistatavad viie kriminaalmenetluse raames. (vt tabel 6)

Tabelist 7 nähtub, et osa vangistusest ikkagi pöörati täitmisele sellistes kriminaalajades, kus kuritegu on toime pandud grupi isikute poolt või kui isik on toime pandud teo, mis vastab mitmele eri süüteo koosseisule, või kui katseaja jooksul oli toime pandud uus kuritegu. Näiteks A.M. kriminaalaja raames ning A.B. kriminaalaja raames isikuid mõisteti süüdi mitme kuriteo toimepanemises ning määrati vangistus (A.M. kriminaalasi karistuseseadustiku §-de 334, 375 järgi, 2019; A.B. kriminaalasi karistuseseadustiku §-de 376, 391 järgi, 2019). V.K. kriminaalaja raames vangistus oli määratud sellepärast, et isik on toime pandud uue

tahtliku kuriteo teise kohtuotsusega määratud katseaja jooksul (V.K. kriminaalasi karistusseadustiku § 375 järgi, 2019). A.G., I.K., S.S., A.O., V.P., S.P. kriminaalasia raames on süüdi mõistetud 6 isikut KarS § 376 järgi ja karistuseks oli määratud vangistus sel põhjusel, et kuritegu ehk suurtes kogustes maksumärgiga märgistamata sigarettide hoidmine, ladustamine ja edasitoimetamine oli toime pandud grupi isikute poolt (A.G., I.K., S.S., A.O., V.P., S.P. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 järgi, 2019).

Tabel 7. Kohtusotsustega KarS §-de 375, 376 ja 391 järgi määratud kandmisele kuuluv vangistus (A.M. kriminaalasi karistusseadustiku § 375, § 334 järgi 2019; V.K. kriminaalasi karistusseadustiku § 375 järgi, 2019; A.G., I.K., S.S., A.O., V.P., S.P. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 järgi, 2019; A.B. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 ning § 391 järgi, 2019; S.N. kriminaalasi karistusseadustiku § 391 järgi, 2019; autori koostatud)

Karistamise alus	Kandmisele kuuluv vangistus
KarS §-d 375, § 334	1 kuu
KarS § 375	11 kuud ja 28 päeva
KarS § 376	Kuuele isikule 2 kuud
KarS §-d 376, 391	21 päeva
KarS § 391	15 päeva

Vangistust on võimalik asendada ka elektroonilise valvega süüdlase nõusolekul karistusseadustiku § 69¹ alusel. Tingimuseks on see, et määratud vangistus võib olla kuni üheaastane. Ühele päevale vangistusele vastab üks päev elektroonilist valvet. (Karistusseadustik, 2001) Aastatel 2018-2019 määrati elektrooniline valve §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi ainult kahe kriminaalasia raames (vt tabel 8).

Tabel 8. 2018 – 2019 aastal määratud alternatiivsed karistused kriminaalasi raames §-de 375, 376, 391 järgi (Riigi Teataja, 2020a, 2020b, 2020c; autori koostatud)

Alternatiivse karistuse liik	Kriminaalasi arv
Elektrooniline valve	2
Üldkasulikud tööd	1
Riigist välja saatmine ja sissesõidukeelu kehtestamine	10

Karistusseadustiku § 54 lg 1 järgi kui kohus mõistab välisriigi kodaniku süüdi tahtlikult toimepandud kuriteos ja karistab teda vangistusega, võib kohus süüdlasele mõista lisakaristusena riigist väljasaatmise koos sissesõidukeeluga kuni kümneks aastaks. (Karistusseadustik, 2001) Analüüsitud grupi kohtuotsustes määras kohus 10 isikute suhtes riigist väljasaatmist ning sissesõidukeelu kehtestamist (vt tabel 8). Kohtupraktikast nähtub, et rahalised karistused kuritegude §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi määrati üsna harva, uuritavaal perioodil ainult kahel korral.

Mis puudutab väärtegude eest määratavaid karistusi, siis karistusseadustiku §-de 47-48 järgi kohus või kohtuväline menetleja võib väärteo eest kohaldada rahatrahvi (kolm kuni kolmsada trahviühikut, kus ühe trahviühiku suurus on 4 eurot) või aresti (kuni kolmkümmend päeva ja alaealisena väärteo toimepannud isikule kuni kümme päeva). Sama seaduse § 69 sätestab, et aresti võib asendada üldkasuliku tööga. (Karistusseadustik, 2001)

Lisas 3 on välja toodud aastatel 2018 - 2019 Maksu- ja Tolliametis registreeritud väärteod. Tabelitest 18 ning 19 nähtub, et uuritavatest väärtegudest kõige rohkem rikuti sellel perioodil tolliseadust ja enamik juhtumeid on seotud tubakatoodetega. 2018. aastal oli kiir- või üldmenetluse otsusega lahendatud 814 väärtegu seoses alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste ning alkoholi- või tubaka ebaseadusliku edasitoimetamisega (vt lisa 5 tabel 25). 2019. aastal seoses sama rikkumistega kiir- või üldmenetluse otsusega lahendatud 1602 väärtegu (vt lisa 5, tabel 26). Kohtusse sel perioodil on jõudnud 34 väärtegu tolliseaduse § 69 järgi. 2018 – 2019 aasta väärtegudest AS §-de 53,54 ning TubS § 39 järgi ainult üks lõppes kohtulahendiga, kus isikut mõisteti süüdi nii alkoholi kui ka tubakatoodete ebaseaduslikus hoidmises ja kauplemises. Kohus määras isikule 4 päeva aresti ning rahatrahvi summas 1200 eurot (M.M. väärteoasi alkoholiseaduse § 53 järgi ja tubakaseaduse § 39 järgi, 2019).

Tabelist 9 nähtub, et aastatel 2018 - 2019 üldkasulikud tööd olid määratud väärtegudes TS § 69 järgi - 12 korda, arest – 22 korda. Isikuid mõisteti süüdi deklareeritava kauba üle Euroopa Liidu tolliterritoriumi piiri toimetamises ning deklareerimata jätmises. Enamikul juhtudel tegemist oli tahtlikult vedamiseks lubatud sigarettide piirmäära ületamisega. Karistuse liigi valimisel arvestas kohus esmalt asjaolu, kas menetluslane oli varasemalt karistatud samalaadsete rikkumiste toimepanemise eest või mitte.

Tabel 9. 2018. – 2019. aastatel kohtuotsusega määratud karistused väärtegudes tolliseaduse § 69 järgi (Riigi Teataja, 2020e; autori koostatud)

Määratud karistus	2018 aasta	2019 aasta
üldkasulikud tööd (5 tundi)	2 korda	3 korda
üldkasulikud tööd (7 tundi)	3 korda	-
üldkasulikud tööd (20 tundi)	1 kord	2 korda
üldkasulikud tööd (27 tundi)	-	1 kord
1 päev aresti	-	1 kord
2 päeva aresti	-	1 kord
3 päeva aresti	-	1 kord
4 päeva aresti	1 kord	1 kord
5 päeva aresti	1 kord	-
6 päeva aresti	1 kord	-
7 päeva aresti	1 kord	-
8 päeva aresti	1 kord	2 korda
10 päeva aresti	-	1 kord
11 päeva aresti	1 kord	-
12 päeva aresti	1 kord	-
15 päeva aresti	3 korda	2 korda
20 päeva aresti	1 kord	2 korda
Kokku kohtusse jõudnud väärteguisid	17	17

S.O. väärteoasja raames oli isikul 22 kehtivat väärteokaristust ning enamus neist tolliseaduse rikkumise eest. Sealjuures on talle karistuseks mõistetud nii aresti kui ka rahatrahvi. Hoolimata sellest on ta aga jätkanud tolliseaduse rikkumist. Neil põhjustel leidis kohus, et isiku karistamine rahatrahviga ei ole suutnud panna teda hoiduma uute rikkumiste toimepanemisest. Seetõttu pidas kohus vajalikuks kohaldada karistusena aresti. (S.O. väärteoasi tolliseaduse § 69 järgi, 2018). Vahepeal rahatrahvide määramine ei ole otstarbekas, kuna eelnevalt mõistetud rahatrahvid on isikul tasumata.

Kokkuvõttes analüüsist järeldub, et perioodil 2018 - 2019 oli üsna palju alkoholsete- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumisi ning alkoholsete- ja tubakatoodete ebaseaduslike edasitoimetamisi, kuid enamik neist olid lahendatud kiir- või üldmenetluse otsusega avastamise hetkel ning kohtusse ei jõudnud. Eesti kohtupraktika põhjal enim levinud tollialaste süütegude liigid, mis on seotud alkoholi- ja tubakatoodetega on: TS § 69 järgi kauba ebaseaduslik Eestisse või Eestist välja toimetamine; KarS § 375 järgi alkoholi ebaseaduslik käitlemine; KarS § 376 järgi tubakatoodete käitlemise korra rikkumine. Uuritavate väärtegude eest, mis jõudsid kohtusse määrati üldkasulikud tööd 12 korral ning aresti 22 korral. Sellest tulenevalt enim levinud karistuse liik väärtegude TS § 69 järgi oli arest. Kõige sagedamini uuritavate kuritegude eest määrati uuritaval perioodil vangistus,

kuid karistust ei pööratud täielikult täitmisele kui isik ei pane määratud katseaja jooksul toime uut kuritegu ja täidab talle käitumiskontrolli ajaks pandud kontrollnõudeid ja kohustusi. Kandmisele kuuluva vangistuse määras kohus 5 kohtuasja raames. Kahel korral määrati rahaline karistus ja kümnel riigist väljasaatmine ning sissesõidukeelu kehtestamine.

2.3. Alkoholi-ja tubakatoodetega seotud tollialalaste õigusrikkumiste kulude analüüs

Teooria osas on välja toodud erinevad kulude liigid ja antud töö kontekstis on hinnatud korrakaitseasutuste ennetus- ja reageerimiskulusid (vt lõputöö lk 20). Autor eeldas oma uuringus, et alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste avastamise-, uurimise- ja menetluskulusid kannavad Maksu- ja Tolliameti uurimisosakond, tolliosakond ning teabeosakond. Teised Maksu- ja Tolliameti osakonnad kannavad kulusid seoses rikkumiste ennetusega, näiteks nõustavad ettevõtjaid ja eraisikuid seoses kehtivate reeglite ja piirangutega. Kulude uuringust nähtub, et töötajate arvu alusel uurimisosakonda läheb 14 % kogu MTA eelarvest, tolliosakonda 25,8% ning teabeosakonda 5,2% (vt lisa 5, tabel 23). Töötajate arvu alusel 2018. aastal teabeosakonnale jaotati ligikaudu 2 506 337 eurot; uurimisosakonnale 6 747 831 eurot ning tolliosakonnale 12 049 699 eurot. 2019. aastal töötajate arvu alusel teabeosakonnale jaotati 2 556 483 eurot, uurimisosakonnale 6 882 838 eurot ning tolliosakonnale 12 684 087 eurot. (vt lisa 4, tabel 22)

Uuringust selgus, et nii 2018. kui ka 2019. aastal 9,8% kõikidest MTA-s registreeritud kuritegudest olid seotud tubaka- ja alkoholi toodete käitlemise korra rikkumiste, salakaubaveo ja muude ebaseaduslike toimingutega tollisoodustusega kaubaga ja aktsiisikaubaga (vt lisa 5, tabel 24). Peale selle selgus, et alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste väärtegade menetlusega, mis olid avastatud piiri peal, tegeleb Maksu- ja Tolliameti tolliosakond. Uurimisosakond menetleb selliseid väärteguseid alkoholi- ja tubakaseaduse järgi, mis olid avastatud sisemaal. Analüüsist järeldub, et 38,9% 2018. aastal Maksu- ja Tolliametis lahendatud väärtegudest oli seotud alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste ja nende toodete ebaseadusliku edasitoimetamisega (vt lisa 5, tabel 25). 2019. aastal MTA-s kiir- või üldmenetluse otsusega lahendatud vääртеomenetlustest 45,8% ehk ligikaudu pool kõikidest väärtegudest olid seotud alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste ja nende toodete ebaseadusliku edasitoimetamisega (vt lisa 5, tabel 26).

Mis puudutab kohtusüsteemi koormust, siis tabelist 10 nähtub, et 2018. aastal alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialased kriminaalasjad KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi moodustasid 0,16% kõikidest maakohtutes lahendatud kriminaalmenetlusasjadest. Samal aastal tollialased väärteoasjad TS § 69 järgi moodustasid 0,25% kõikidest väärteoasjadest. 2019. aastal kohtusse jõudnud kuritegusid KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi oli 16, mis moodustasid 0,10% kõikidest maakohtutes lahendatud kriminaalmenetlusasjadest, tollialaseid väärteoasju oli 0,25% kõikidest lahendatud väärteoasjadest.

Tabel 10. Maakohtute menetlused kriminaal- ja väärteomenetlused 2018. aastal (Eesti kohtud, 2020a, 2020b; Riigi Teataja, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d, 2020e; autori koostatud)

2018. aasta	Kokku	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud asjad	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud asjade %
Lahendatud kriminaalasjad	15 092	24	0,16%
Lahendatud väärteoasjad	6 771	17	0,25%
2019. aasta	Kokku	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud asjad	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud asjad
Lahendatud kriminaalasjad	15 346	16	0,10%
Lahendatud väärteoasjad	6 905	17	0,25%

Lisast 6 tabelist 29 nähtub, et maakohtute koormus alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastest kuritegudest perioodil 2018 – 2019 oli üsana väike, keskmiselt alla 1% kõikidest maakohtutes lahendatud kriminaalasjadest moodustasid alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialased kriminaalasjad. Kõige suurem alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste kuritegude osakaal oli nii 2018. aastal kui ka 2019. aastal Viru Maakohtus. Kõige suurem koormus alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastest kuritegudest oli Pärnu Maakohtule 2019. aastal ja see moodustas 1,1% kõikidest lahendatud kriminaalasjadest. Kõige väiksem koormus oli 2019. aastal Harju Maakohtule, s.o 0,13%.

Tuleb märkida, et Justiitsministeeriumi arvamuse järgi olid Harju Maakohtu kohtunikud 2019. aastal üle koormatud, sest tegeles iga kohtunik keskmiselt 404 asjaga. Nende Pärnu kolleegide sama näitaja oli vaid 300. (Peep, 2019) Lisast 6, tabelist 29 nähtub, et alkoholi-

ja tubakatoodetega seotud tollialased kuriteod tõid üsna väikest koormust Harju Maakohtule, sest 2018. aastal menetluses olid vaid 4 kriminaalasja, 2019. aastal 3 kriminaalasja.

Tabelist 11 järeldub, et 2018. aastal alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu Maksu- ja Tolliametile oli 16 244 325 € eurot. 2019. aastal oli see kulu 18 870 882 eurot. Vahe on tingitud sellest, et 2019. aasta Maksu- ja Tolliameti eelarve oli ligikaudu 2% suurem kui 2018. aastal (vt tabel 20, 21) ning ka sellest, et 2019. aastal oli registreeritud rohkem alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaseid õigusrikkumisi (vt lisa 5, tabel 25, 26).

Tabel 11. Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste süütegude kulu Maksu- ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile aastatel 2018 - 2019 (autori koostatud)

Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu Maksu- ja Tolliametile 2018. aastal	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu kohtusüsteemile 2018. aastal	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu vanglasüsteemile 2018. aastal
16 244 325 €	19 613 €	-
Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu Maksu- ja Tolliametile 2019. aastal	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu kohtusüsteemile 2019. aastal	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu vanglasüsteemile 2019. aastal
18 870 882 €	17 124 €	51 666 €

Kui võrrelda saadud tulemust MTA aasta eelarvega, siis nähtub, et 2018. aastal moodustas Maksu- ja Tolliameti kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumiste avastamisele, uurimisele ja menetlusele 33,7% MTA aasta kuludest. 2019. samad kulud moodustasid 38,4% MTA aasta kuludest. (vt lisa 5, tabel 27) Mis puudutab riigieelarvet, siis 2018. aastal moodustasid avaliku korra- ja julgeoleku kulud (mis hõlmavad ka Maksu- ja Tolliameti, kohtu- ja vanglasüsteemi kulusid) kogu riigieelarvest 4,5%, s. o 477 mln eurot ning riigi SKP-st 1,9 %. 2019. aastal moodustasid samad kulud 4,6% riigieelarvest ja 1,9 % SKP-st. Kui võrrelda näiteks tervishoiukuludega, siis nähtub, et 2018. aastal moodustasid nad riigieelarvest 13% ning 2019. aastal 13,7%. (vt lisa 9) Peale selle võib eeldada, et alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumised võivad olla ka üheks saamata jäänud maksutulu põhjuseks (vt lõputöö lk 16). 2018. aasta planeeritud alkoholi- ja tubakaaktsiisi maksutulu oli 556,2 mln eurot, kuid eelarve prognoosid jäid täitmata. Võrreldes eelarves

oodatuga tubakaaktsiisi oli tasutud 10,5 % ehk 24 miljonit eurot vähem ning alkoholiaktsiisi 32,1 % ehk 101 miljonit eurot vähem. (vt lisa 8, tabel 33)

Autori hinnangul alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu kohtusüsteemile oli 2018. aastal 12,7% suurem kui 2019. aastal ja see moodustas 19 613 eurot. Selle põhjuseks võib olla see, et 2018. aastal kohtusse on jõudnud 24 kriminaalasja KarS §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi, 2019. aastal aga 16 kriminaalasja sama §-de järgi. 2018. aastal kohtukulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest oli 0,08% maakohtute eelarvest, 2019. aastal moodustas sama kulu 0,06% eelarvest (vt lisa 6, tabel 31). Sellest nähtub, et koormus kohtusüsteemile uuritava perioodil oli üsna väike. Mis puudutab vanglasüsteemi kulusid seoses alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumistega, siis 2019. aastal KarS § 375, 376 ja 391 järgi oli kandmisele kuuluv vanglakaristus määratud 10 isikule (vt tabel 7). Nende ülalpidamiseks jäid riigi kanda 51 666 eurot (vt lisa 7). 2018. aastal vanglasüsteem ei kandnud vangide ülalpidamisega seotud kulusid, mis oleks olnud põhjustatud alkoholi- ja tubakatoodetega seotud rikkumistest, sest kohus ei määranud ühtegi kandmisele kuuluvat vangistust kriminaalajades KarS § 375, 376 ja 391 järgi. Tulenevalt sellest järeldub, et kulud vanglasüsteemile uuritava perioodil osutusid üsna väikeseks. Kui võrrelda selle uuringu 2018. aasta tulemust riigi SKP-ga, siis moodustasid alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste rikkumiste Maksu- ja Tolliameti ning kohtu- ja vanglasüsteemi kulud 0,06% riigi SKP-st, 2019. aastal samad kulud moodustasid 0,07% riigi SKP-st (Statistikaamet, 2020; autori arvutused).

Teised autorid on uurinud kulusid, mis on seotud erinevate ühiskondlike probleemidega. Antud töö tulemusi saab võrrelda teiste uuringute tulemustega, kus autorid on hinnanud teiste kulude seas ka korrakaitsekulusid (Ashe, *et al.*, 2010; Potapchik & Popovich, 2014; Thavorncharoensap, *et al.*, 2010; Saar & Koitla, 2020). Näiteks Ashe, *et al.* (2010) on leidnud, et tulekahju kogukulu Austraaliale oli umbes 1,3% Austraalia SKP-st. Võrreldes teiste uuringutega korrakaitsekulud aga moodustasid kõige väiksema osa kõikidest kuludest ehk alla 1% (vt lõputöö lk 20).

Tabel 12. Korrakaitsekulude suhe riikide SKP-sse (Potapchik & Popovich, 2014; Thavorncharoensap, *et al.*, 2010; Saar & Koitla, 2020; autori koostatud)

Korrakaitsekulusid hindavad uuringud	% SKP-st
Narkootiliste- alkoholsete- ja tubakatoodete kuritarvitamisega seotud korrakaitse- ja kriminaalõiguskulud Venemaal 2008. aastal	0,6%
Alkoholitarbimisega seotud korrakaitsekulud Tais 2006. aastal	0,003%
Tubakaga seotud korrakaitsekulud Eestis 2018. aastal	0,05%
Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste korrakaitsekulud Eestis 2018. aastal	0,06%

Saar & Koitla (2020) on leidnud oma uuringus, et tubakaga seotud kogukulud moodustasid 2018. aastal Eestis 0,67% riigi SKP-st, korrakaitsekulud autorite hinnangul olid samas suurusjärgus kui tervishoiukulud ja moodustasid 0,05 % riigi SKP-st (vt lõputöö lk 22). Thavorncharoensap, *et al.* (2010) aga leidsid, et tervishoiukulud Tais 2006. aastal moodustasid 3,5% kõikidest kuludest, korrakaitsega seotud kulud 0,2% kõikidest kuludest ehk 0,003% SKP-st (vt lõputöö lk 21). Sellest järeldub, et erinevates riikides kulutatakse erinevaid ressursse tervishoiule ning korrakaitsele. Tabelist 12 nähtub, et analüüsitavaatest uuringutest kõige suuremat % SKP-st moodustasid korrakaitsekulud Potapchik & Popovich (2014) uuringu tulemusena. Uuringust selgus, et 2008. aastal moodustasid narkootiliste-, alkoholi- ja tubakatoodete kuritarvitamisega seotud korrakaitsekulud 0,6% Venemaa SKP-st (vt lõputöö lk 22). Tabelist 12 järeldub, et võrdluses ühiskondlike probleeme hindavate uuringutega, mis olid läbi viidud teistes riikides, alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste korrakaitsekulud Eestis on suuremad kui Thavorncharoensap, *et al.* (2010) uuringus hinnatud kulud ning väiksemad kui Potapchik & Popovich (2014) uuringus leitud kulud. Võrdlus näitab, et selles töös hinnatud kulud osutusid suhteliselt sarnasteks Saar & Koitla (2020) uuringus hinnatud kuludega. Väidetakse, et põhiline kaudne mõju, mida tekitavad tubaka -ja alkoholsete toodete salakaubavedu ja teised, on kahju salasigaretide tarbijate tervisele. Majanduslikud kulud, mis lähevad tubaka- ja alkoholsete toodete tarbimisele, on märkimisväärsed ja hõlmavad esialgu tervishoiukulusid tubaka- ja alkoholsete toodete tarvitamisest põhjustatud haiguste ravimisel (vt lõputöö 17). Kuna Saare & Koitla (2020) uuringus korrakaitsekulud olid mõnevõrra suuremad kui tervishoiukulud, siis võib eeldada, et ka antud uuringus saadud korrakaitsekulude tulemus viitab, et need kulud on suhteliselt kõrged.

Tuleb märkida, et autor uuris selle töö raames kulusid alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest ning kasutas selleks süütegude statistikat, kuna eeldas, et kergemad

rikkumised jaotatakse sarnaselt nagu väärteod. Põhjuseks on see, et puudub statistika nende õigusrikkumiste kohta, mis ei toonud kaasa vastutust. Selle lõputöö raames autor ei saanud hinnata kulusid õiguskaitseüsteemile täies mahus, kuna puudusid andmed arestimajade kuludest. Peale selle tulevastes uuringutes võib Maksu- ja Tolliameti kulude aspekti lähemalt uurida.

KOKKUVÕTE

Illegaalse kaubanduse ja salakaubaveo probleem avaldab mõju nii inimeste turvalisusele ja tervisele kui ka riigi majandusele ja avalike asutuste tööle. Maksu- ja Tolliameti üheks eesmärgiks on vähendada ebaseadusliku kaubandusega põhjustatud rahalisi ja sotsiaalseid kulusid ühiskonnale ning selle eesmärgi saavutamise eeldab võitlemist rikkujatega, kasutades menetluse käigus kaasaegseid vahendeid ja lahendusi.

Lõputöö aktuaalsust rõhutas Maksu- ja Tolliameti arengukava 2017 - 2020, milles on välja toodud põhilised ülesanded ja üks nendest on kaitsta Eesti ühiskonda tollirikkumiste eest ning tõkestada nende inimeste tegevusi, kes varjavad oma maksukohustusi, sh salakaupa käideldes. Lõputöö uudsus seisnes selles, et analüüs andis põhjaliku ülevaate tollialastest õigusrikkumistest, karistustest ja nende majanduslikust mõjust avalikule sektorile sh Maksu- ja Tolliametile, kohtu- ja vanglasüsteemile.

Varasemates uuringutes on hinnatud narkootiliste- alkohoolsete- ja tubakatoodetega seotud korrakaitsekulusid ning näidatud, et need kulud võivad olla märkimisväärsed (Saar & Koitla, 2020; Potapchik & Popovich, 2014). Saab väita, et selliseid uuringuid on seni tehtud vähe ja osadele kuludele, nt vanglasüsteemi kuludele, pole eraldi tähelepani pööratud. Tulenevalt sellest lõputöö uurimisprobleemina püstitati küsimus: milline on alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste rikkumiste majanduslik koormus avalikule sektorile, täpsemalt Maksu- ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile. Lõputöö eesmärgiks oli hinnata alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu 2018. – 2019. aa Maksu ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile Eestis.

Esimene ülesanne oli analüüsida kirjandust tollialaste õigusrikkumiste ja nende ühiskondlike mõjude kohta. Analüüsist selgus, et peamised tollialased õigusrikkumised on salakaubavedu ja impordimaksudest kõrvale hoidumine. Samuti selgus, et põhilised mõjud, mida avaldavad tollialased õigusrikkumised on riigile kaotatud maksutulu ning tervishoiukulused salatubaka- ja alkoholi tarvitamisest põhjustatud haiguste ravimisel. Paljud teadlased on rõhutanud, et salakaubavedu põhjustab tõsist kahju riikide majandusele ning inimeste tervisele ja osa tulu sellest läheb ülemaailmse terrorismi rahastamisele.

Teiseks ülesandeks oli analüüsida Maksu- ja Tolliametis registreeritud õigusrikkumiste statistilisi andmeid ja kohtulahendeid. Uuringu tulemusel selgus, et enim levinud tollialaste

õigusrikkumiste liigid on karistusseadustiku järgi alkoholi ebaseaduslik käitlemine, tubakatoodete käitlemise korra rikkumine ning salakaubavedu ja tolliseaduse järgi kauba ebaseaduslik Eestisse või Eestist välja toimetamine. Uuritavate väärtegude eest, mis jõudsid kohtusse määrati üldkasulikud tööd 12 korral ning arest 22 korral. Kõige sagedamini uuritavate kuritegude eest määrati vangistus, kuid karistust ei pööratud täielikult täitmisele kui isik ei pane määratud katseaja jooksul toime uut kuritegu ja täidab talle käitumiskontrolli ajaks pandud kontrollnõudeid ja kohustusi. Uuritavate kuritegude eest kandmisele kuuluva vangistuse määras kohus 5 kohtuasja raames. Kahel korral määrati rahaline karistus ja kümnel riigist väljasaatmine ning sissesõidukeelu kehtestamine.

Kolmandaks ülesandeks oli analüüsida Maksu- ja Tolliameti ning kohtu- ja vanglasüsteemi eelarve kulude seotust tollialaste õigusrikkumistega. Analüüsist järeldus, et 2018. aasta alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu Maksu- ja Tolliametile oli 16 244 325 eurot ja see moodustas 33,7% MTA eelarvest. 2019. aastal oli see kulu 18 870 882 eurot ehk 38,4% MTA eelarvest. Peale selle analüüsist nähtus, et koormus kohtusüsteemile uuritaval perioodil oli üsna väike. Kulu kohtusüsteemile alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest moodustas 2018. aastal 19 613 eurot, 2019. aastal moodustas sama kulu 17 124 eurot. Uuritaval perioodil koormus vanglasüsteemile samamoodi oli üsna väike, vangide ülalpidamiseks 2019. aastal jäid riigi kanda 51 666 eurot

Neljandaks ülesandeks oli analüüsida tulemusi ja sünteesida teooria ning varasemate uuringute põhjal järeldusi hinnatud kulude ulatuse kohta. Võrdluses ühiskondlike probleeme hindavate uuringutega, mis olid läbi viidud teistes riikides, alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste korrakaitsekulud Eestis on suuremad kui Thavorncharoensap, *et al.* (2010) uuringus hinnatud kulud ning väiksemad kui Potapchik & Popovich (2014) uuringus leitud kulud. Võrdlus näitab, et selles töös hinnatud kulud osutusid suhteliselt sarnasteks Saar & Koitla (2020) uuringus hinnatud kuludega. Kuna Saar & Koitla (2020) uuringus korrakaitsekulud olid mõnevõrra suuremad kui tervishoiukulud, siis võib eeldada, et ka antud uuringus saadud korrakaitsekulud on suhteliselt kõrged.

Kokkuvõtteks võib öelda, et töö eesmärk on saavutatud, kuna 2018. – 2019. aa alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste õigusrikkumiste kulu Maksu ja Tolliametile ning kohtu- ja vanglasüsteemile on hinnatud ning uurimisülesanded on täidetud. Teoreetiliselt tööd saab rakendada kohtupraktika uuringutes ning ühiskonnaprobleemide kulude hindamisel. Tulevikus seda teemat võib edasi uurida, näiteks lähemalt analüüsides Maksu- ja Tolliameti

erinevate osakondade kulusid ning proovides esile tuua teisi kulusid, näiteks tagajärjekulusid, mida toovad tollialased õigusrikkumised. Peale selle võiks uurida ka kulusid õiguskaitseüsteemile täies mahus, arvestades arestimajade kulusid. Samuti edasistes uuringutes saab analüüsida ka maksukahju, mida põhjustavad alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumised.

SUMMARY

The problem of illegal trade and smuggling affects the safety and health of people as well as the national economy and the work of public institutions. One of the objectives of the Estonian Tax and Customs Board (ETCB) is to reduce the financial and social costs to the society caused by illegal trade. In order to achieve this goal, the ETCB must reduce safety risks to the society and prevent the spread of prohibited goods and black market.

The title of the thesis is “Economic Burden of Customs Offences to Alcohol and Tobacco Products on the Public Sector”. The paper is written in Estonian language and consists of 74 pages including 9 annexes. The thesis is based on 96 sources, which are referenced in the text. The research raised the question: “What is the economic burden of customs offences related to alcohol and tobacco products on the public sector, including the ETCB, courts and the prison system?” The purpose of the research was to assess the costs for the ETCB, the court and prison systems from customs offences related to alcohol and tobacco products in Estonia in 2018-2019. In order to achieve the purpose of the thesis, the author set the following research assignments:

1. to analyse the theoretical and empirical background on customs offences and their social effects;
2. to analyse statistical data and court decisions on the offences registered by the ETCB;
3. to analyse the connection of the ETCB, the court and prison systems budget with the customs offences;
4. to analyse the results, synthesise the theory and draw conclusions from previous studies on the extent of the estimated costs;

The results of the research showed that the cost of customs offences related to alcohol and tobacco products to the ETCB in 2018 was 16 244 325 euro, representing 33,7% of the ETCB's budget. In 2019, that cost was 18 870 882 euro, representing 38,4% of the budget of the ETCB. In addition, the analysis showed that the burden on the court and prison systems in Estonia during the investigation period was quite small. In 2018 law enforcement cost accounted for 0,06% of GDP; in 2019 that accounted 0,07% of GDP.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

2020. Smuggling. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> [Kasutatud 05.01.2020].

A.B. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 ning § 391 järgi (2019) 1-19-6202/2.

A.G., I.K., S.S., A.O., V.P., S.P. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 järgi (2019) 1-19-754/16.

A.M. kriminaalasi karistusseadustiku §-de 334, 375 järgi (2019) 1-19-3530/5.

Alkoholiseadus (2001), RT I 2002, 3, 7.

American Foreign Service Association, 2020. *Illicit Trade and Our Global Response*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.afsa.org/> [Kasutatud 22. 02. 2020].

Ashe, B., McAneney, K. J. & Pitman, A. J., 2009. Total Cost of Fire in Australia. *Journal of Risk Research*, 12(2), pp. 121-136.

Basu, G., 2014. Combating Illicit Trade and Transnational Smuggling: Key Challenges for Customs and Border Control Agencies. *World Customs Journal*, 8(2), pp. 15-26.

Bradshaw, W., 2011. Borderline: Why the Federal Government May Use Backscatter Technology to Search Vehicles and Containers at International Borders, but the Fourth Amendment May Block its Use on Persons. *Creighton Law Review*, 44(4), pp. 1357-1394.

Brown, T., 2017. Drug Smugglers Have Already Beaten Trump's Wall. *Reason*, 49(1), pp. 32-34.

Cebula, R., Foley, M. & Houmes, R., 2014. Empirical Analysis of The Impact of Cigarette Excise Taxes on Cigarette Consumption: Estimates from Recent State-Level Data. *Journal of Economics & Finance*, 38(1), pp. 164-180.

Countryeconomy, 2020c. *Thailand GDP - Gross Domestic Product*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://countryeconomy.com/gdp/thailand?year=2006> [Kasutatud 10.05.2020].

Countryeconomy, 2020a. *Germany GDP - Gross Domestic Product*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://countryeconomy.com/gdp/germany?year=2006> [Kasutatud 10.05.2020].

Countryeconomy, 2020b. *Russia GDP - Gross Domestic Product*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://countryeconomy.com/gdp/russia?year=2008>[Kasutatud 10.05.2020].

D.P. kriminaalasi karistusseadustiku § 391 järgi (2018) 1-18-1635/2.

Eesti kohtud, 2020a. *I ja II astme 2018. aasta menetlusstatistika*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/i_ja_ii_astme_kohtute_2018._a_statistilised_koondandmed.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020b. *I ja II astme 2019. aasta menetlusstatistika*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/i_ja_ii_astme_kohtute_menetlusstatistika_2019.a.pdf [Kasutatud 06. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020c. *Harju maakohtu 2018. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/harju_maakohus_0.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020d. *Harju maakohtu 2019. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/harju_mk_2019_eelarve.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020e. *Pärnu maakohtu 2018. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/parnu_maakohus_0.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020f. *Pärnu maakohtu 2019. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/parnu_mk_2019_eelarve.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020g. *Viru maakohtu 2018.aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/viru_maakohus_0.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020h. *Viru maakohtu 2019. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kohus.ee/> [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020i. *Tartu maakohtu 2018. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kohus.ee/tartu_maakohus.pdf [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti kohtud, 2020j. *Tartu maakohtu 2019. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kohus.ee> [Kasutatud 05. 04. 2020].

Eesti Konjunkturiinstituut, 2019. *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis*. [Võrgumaterjal] Leitav: [Alkoholi_aastaraamat_2019.pdf](#) [Kasutatud 24.01.2020].

Eesti Konjunkturinstituut, 2017. *Tubakatoodete turg ja tarbimine Eestis*. [Võrgumaterjal] Leitav: [tubakatoodete_turg_ja_tarbimine_eestis_2017.pdf](#) [Kasutatud 15.01.2020].

EUR-Lex, 2013. *Sigarettide salakaubanduse ja tubakatoodete ebaseadusliku kaubanduse muude vormide vastase võitluse hoogustamine – terviklik ELi strateegia*. Teatis. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://eur-lex.europa.eu/> [Kasutatud 22.01.2020].

European Commission OLAF, 2019. *Anti-fraud policy*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ec.europa.eu> [Kasutatud 18.01.2020].

Farooqui, A., 2013. Smuggling: Contraband and Corruption in World History. *Historian*. 75(4), pp. 920-921.

Fuerea, A., 2018. The legal regime for customs duties and taxes having equivalent effect in the european union. *Lex ET Scientia International Journal*. 25(1), pp. 65-72.

Goel, R. K. & Saunoris, J. W., 2019. Cigarette Smuggling: Using the Shadow Economy or Creating its Own? *Journal of Economics & Finance*, 43(3), pp. 582-593.

Gordon, M., 2017. The Dog Days Should Be Over: the Inequality Between the Privacy Rights of Apartment Dwellers and Those of Homeowners with Respect to Drug Detection Dogs. *North Dakota Law Review*, 92(3), pp. 661-679.

Hüsken, T., 2017. The Practice and Culture of Smuggling in the Borderland of Egypt and Libya. *International Affairs*, 93(4), pp. 897-915.

Juruss, M., Smite-Roke, B. & Gasune, L., 2018. Excise Duty Gap on Cigarettes. *Engineering economics*, 29(4), pp. 419-423.

Justiitsministeerium, 2019. *Vangistuse kulud*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.vangla.ee/> [Kasutatud 21. 03. 2020].

Karistusseadustik (2001), RT I 2001, 61, 364.

Karlsson, T. & Österberg, E., 2009. *Alcohol affordability and cross-border trade in alcohol*. Helsinki: Swedish National Institute of Public Health.

Klooster, W., 2011. Smuggling: Contraband and Corruption in World History. *Journal of World History*, 22(2), pp. 375-377.

Lagerspetz, M., 2017. *Ühiskonna uurimise meetodid*. Tallinn: TLÜ kirjastus.

Lehis, L., 2012. *Maksuõigus*. Tallinn: Juura.

Lichtenwald, T. G., Perri, F. S. & MacKenzie, P., 2009. Smuggling Multi-Consignment Contraband: Isolated Incidents or a New Trend? *Inside Homeland Security*, pp. 17-31.

Linno, V., 2013. *Eesti välispiiri tollikontroll ja selle efektiivsus sisejulgeoleku tagamisel*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Loubeau, P., 2013. The challenges of tobacco control in Romania. *Central European Journal of Public Health*, 21(2), pp. 98-103.

M.M. väärteoasi alkoholiseaduse § 53 järgi ja tubakaseaduse § 39 järgi (2019) 4-19-812.

Maksu- ja Tolliamet, 2013a. *Maksu- ja tolliameti uurimisosakonna põhimäärus*. Maksu- ja Tolliameti peadirektori 4. septembri 2013 käskkiri nr 270-P. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/> [Kasutatud 01. 04. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2013b. *Maksu- ja tolliameti tolliosakonna põhimäärus*. Maksu- ja Tolliameti peadirektori 4. septembri 2013 käskkiri nr 270-P. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/struktuuriuksuste-pohimaarused-6> [Kasutatud 04. 04. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2013c. *Maksu- ja tolliameti teabeosakonna põhimäärus*. Maksu- ja Tolliameti peadirektori 4. septembri 2013 käskkiri nr 270-P. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/struktuuriuksuste-pohimaarused-4> [Kasutatud 04. 04. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2017. *Maksu- ja Tolliameti arengukava 2017-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.emta.ee_mta_strateegiadokument_2017-2020.pdf [Kasutatud 20. 10. 2019].

Maksu- ja Tolliamet, 2019a. *MTA 2018. aasta vääртеomenetluse aruanne*. [Võrgumaterjal]
Leitav: https://www.emta.ee/mta_2018._aasta_vaarteomenetluse_aruanne.pdf [Kasutatud 24. 03. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2020a. *Maksu- ja Tolliameti teenistuskohdade koosseis ja teenistuskohdade teenistusgrupid alates 29.02.2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.emta.ee/lisa_mta_teenistuskohdade_koosseis [Kasutatud 03. 04. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2020b. *Maksu- ja Tolliameti 2018. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal]
Leitav: https://www.emta.ee/eelarve/2018/lisa2_mta.pdf [Kasutatud 03. 04. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2020c. *Maksu- ja Tolliameti 2019. aasta eelarve*. [Võrgumaterjal]
Leitav: https://www.emta.ee/lisa2_mta_2019_i.pdf [Kasutatud 03. 04. 2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2020d. *Kirjavahetus MTA uurimisosakonna spetsialistiga*. [E-kiri] (06.04.2020).

Maksu- ja Tolliamet, 2020e. *Kirjavahetus MTA juriidilise osakonna spetsialistiga*. [E-kiri] (2.05.2020).

Nencheva-Ivanova, I., 2019. Situation and Prospects of Customs Policy and Agency in Bulgaria. *Trakia Journal of Sciences*. 17(1), pp. 294-298.

Neubauer, S., Welte, R., Beiche, A., Koenig, H.-H., Buesch, K. & Leidl, R., 2006. Mortality, Morbidity and Costs Attributable to Smoking in Germany: Update and a 10-Year Comparison. *Tobacco Control*, Pp. 464 – 471.

Nikolaev, A., 2017. Eurasian Economic Union Customs Bodies Activity Within the Risks Management System's Application. *Society: Politics, Economics, Law*, 5, pp. 1-3.

Österberg, L., 2011. Alcohol Tax Changes and Use of Alcohol in Europe. *Drug & Alcohol review*, 30(2), pp. 124-129.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Ovchinnikov, S., 2015. Definition of Customs Offences in International Law. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3), pp. 219-224.

Peep, V., 2019. Justiitsministeerium soovib reformida kohtute tööd, sest Tallinna kohtumaja ägiseb ülekoormuse all. *Eesti Ekspress*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ekspress.delfi.ee> [Kasutatud 10. 04. 2020].

Peterson, M., Ketners, K., 2013. Institutional Division of Customs Administrations. *Economic Science for Rural Development Conference Proceedings*. 30, pp. 207-213.

Potapchik, E. & Popovich, L., 2014. Social Cost of Substance Abuse in Russia. *Value in Health Regional Issue*, pp. 1-5.

Pullat, R. & Pullat, R., The Vodka Sea: Comparative History of Spirits Smuggling in the Baltic Sea. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, 13 (1), pp. 64-73.

Rahandusministeerium, 2019a. *Aasta maksutulu oli oodatud mahus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/> [Kasutatud 28. 03. 2020].

Rahandusministeerium, 2019b. *2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri*. [Võrgumaterjal] Leitav: [2019.aasta_riigieelarve_seaduse_seletuskiri.pdf](#) [Kasutatud 12. 04. 2020].

Rahandusministeerium, 2020. *2019. aasta maksutulud kasvasid aasta varasemaga võrreldes 7,7 protsenti*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/> [Kasutatud 28. 03. 2020].

Riigi Teataja, 2020a. *2018 - 2019. aasta kohtulahendid KarS § 375 järgi*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/> [Kasutatud 01. 03. 2020].

Riigi Teataja, 2020b. *2018 - 2019. aasta kohtulahendid KarS § 376 järgi*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/> [Kasutatud 05. 03. 2020].

Riigi Teataja, 2020c. *2018 - 2019. aasta kohtulahendid KarS § 391 järgi*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/> [Kasutatud 09. 03. 2020].

Riigi Teataja, 2020d. *2018 - 2019. aasta kohtulahendid KarS § 393 järgi*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/> [Kasutatud 09. 03. 2020].

Riigi Teataja, 2020e. 2018-2019. aasta kohtulahendid TS § 69 järgi. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/> [Kasutatud 22. 03. 2020].

Rothera, Evan C., 2017. Border Contraband: A History of Smuggling Across the Rio Grande. *Journal of Labor & Society*, 20(1), pp.152-153.

Rudzītis, N. & Čevers, A., 2015. Development of Customs Fiscal Function in Latvia. *Economics & Business*, 27(1), pp. 23-28.

S.N. kriminaalasi karistusseadustiku § 391 järgi (2019) 1-19-10239/3.

S.O. vääртеoasi tolliseaduse § 69 järgi (2018) 4-17-6349.

Saar, I. & Koitla, H., 2020. Quantifying the Social Costs And Benefits of Tobacco in Estonia. *Tobacco Control*. Leitud: <http://dx.doi.org/tobaccocontrol>.

Şentürk, F. K., Bayırlı, M. & Güçlü, Caner., 2016. The Effects of Islamic Work Ethics and the Ethics of Love of Money over the Perception of Smuggling: The Example of the Alanya Tradesmen. *Turkish Journal of Business Ethics*, 9(2), pp. 208-220.

Shishkina, O. & Sorokin, M., 2016. Human Factor When Rendering the State Services in the Sphere of Customs Control of the Goods Containing Intellectual Property Items. *Society: Politics, Economics, Law*, 12, pp. 1-2.

Single, E., Collins, D., Easton, B., Harwood, H., Lapsley, H., Kopp, P. & Wilson, E., 2003. International Guidelines for Estimating the Costs of Substance Abuse. *WHO Library Cataloguing-in-Publication Data*.

Skachko, A., 2016. Responsibility for the Customs Offences Committed with Force to a Person Exercising Border or Customs Control: Differentiation Problems. *Society: Politics, Economics, Law*, 2, pp. 130-134.

Skachko, A., 2017. The Subject of Smuggling Set Forth in Article 229.1 of the Criminal Code of the Russian Federation and the Prospects of its Legislative Regulation. *Society: Politics, Economics, Law*, 10, pp. 1-4.

Skachko, A., 2018. Concerning the Ways to Evade Customs Duties Levied on the Company or Private Individual as an Element of the Forensic Description of Crimes. *Society: Politics, Economics, Law*, 11, pp. 106-110.

Statistikaamet, 2020. *SKP jooksevhindades*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.stat.ee/stat-skp-jooksevhindades> [Kasutatud 11.05.2020].

Tarricone, R., 2006. Cost-of-illness analysis. What room in health economics? *Health Policy*, 77 (1), pp. 51-63.

Thavorncharoensap, M., Teerawattananon, Y., Yothasamut, J., Lertpitakpong, C., Thitiboonsuwan, K., Neramitpitagkul, P. & Chaikledkaew, U., 2010. The Economic Costs of Alcohol Consumption in Thailand. *BMC Public Health*. 10(1), pp. 323-334.

Tolliseadus (2017), RT I, 16.06.2017, 1.

Tubakaseadus (2005), RT I 2005, 29, 210.

V.K. kriminaalasi karistusseadustiku § 375 järgi (2019) 1-19-9339/4.

Võrk, A. ja Kaarna, R., 2010. *Eesti maksukoormuse areng: jaotus, mõjud ja tulevikuvalikud*. Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Wang, S.-W., Ding, X.-Q. & Ding, Z.-Z., 2016. Model for Performance Evaluation in Customs Service Management with Dual Hesitant Fuzzy Information. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 30(4), pp. 2131-2137.

Weerth, C., 2013. Customs Sanctions of the EU-27: A Detailed Analysis and a Preview on the Modernized Customs Code of the EU and the European Union Customs Code. *Global Trade and Customs Journal*, 8(2), pp. 42-52.

World Health Organization, 2011. *Assessment of the Economic Costs of Smoking*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://apps.who.int/> [Kasutatud 25.02.2020].

World Health Organization, 2019. *Tobacco*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.who.int/> [Kasutatud 21.01.2020].

Yaniv, G., 2010. The Red–Green Channel Dilemma: Customs Declaration and Optimal Inspection Policy. *Review of International Economics*, 18(3), pp. 482–492.

Lisa 1. Kohtupraktika analüüs

Tabel 13. Aastatel 2018 - 2019 kohtulahendid kriminaalmenetluse raames KarS § 375 järgi (Riigi Teataja, 2020a; autori koostatud)

Kohus, kohtuasja number ja lahendi aasta	Karistamise alus	Kuriteo asjaolud	Määratud karistus
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-18-904/3 (2018)	KarS § 375 lg 1	Kaks isikut toimetasid Eesti vabariiki edasi 312 liitrit kanget alkoholi, mis olid kohustusliku EV riikliku maksumärgiga märgistamata ja käitlemiseks mittelubatud.	Katseaeg - 1,6 aastat;
Tartu Maakohus Võru kohtumaja Võrus 1-18-1369/4 (2018)	KarS § 375 lg 1	Isik hoidis laadal kauplemise eesmärgil käitlemiseks mittelubatud alkoholi - puskarit kokku 49,20 liitrit.	Katseaeg - 1 aasta;
Harju Maakohus Liivalaia kohtumaja 1-18-2185/1 (2018)	KarS § 375 lg 1	Isikul on leitud 664 pudelit erinevat marki EV maksumärkideta alkoholi ja maksumärkideta sigaretid Golden Gate Red.	Katseaeg - 3 aastat;
Tartu Maakohus Võru kohtumaja Võrus 1-18-2158/7 (2018)	KarS §-d 375 lg 1; 376 lg 1	Isik hoidis ja ladustas peidikus 1021,79 liitrit maksumärgiga märgistamata ja käitlemiseks mittelubatud alkoholi; Isik hoidis, ladustas ja toimetas edasi maksumärgiga märgistamata tubakatooteid kokku 540 000 sigaretti.	Katseaeg - 2 aastat;
Tartu Maakohus Tartu kohtumaja 1-18-2680/1 (2018)	KarS § 375 lg 1	Isik hoidis ja ladustas maksumärgiga märgistamata ning käitlemiseks mittelubatud alkoholi kokku 30,86 liitrit.	Katseaeg - 1 aasta;
Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-16-9717/41 (2018)	KarS § 375 lg 1	Isik hoidis ja ladustas kaubanduslikul eesmärgil oma elukohas käitlemiseks mittelubatud alkoholi kokku 272,72 liitrit.	Katseaeg - 1 aasta;
Harju Maakohus Tallinna kohtumaja 1-18-9152/7 (2018)	KarS § 375 lg 1	Isik käitles kuritegeliku ühenduse huvides koos teiste isikutega suures koguses ebaseaduslikult alkoholi	

Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-1808/7 (2019)	KarS §-d 375 lg 1; 376 lg 1	Isik omandas eeluurimisel kauplemise eesmärgil suures koguses Eesti maksumärkideta sigarete (217 840 sigaretti) Isik hoidis enda valduses kaubanduslikul eesmärgil käitlemiseks mittelubatud Eesti Vabariigi maksumärkideta ja riiklikus alkoholiregistris registreerimata alkoholi suures koguses (429,5 liitrit)	Katseaeg - 2 aastat;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-3530/5 (2019)	KarS § 375 lg 1, § 334 lg 1	Isik toimetas edasi kaubanduslikul eesmärgil Eesti Vabariiki riikliku maksumärgiga märgistamata ja käitlemiseks mittelubatud 1000 liitrit kanget alkoholi.	Vangistus - 1 kuu; katseaeg - 2 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeelu kehtestamine viieks aastaks;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-6383/5 (2019)	KarS § 375 lg 1	Isik toimetas edasi kaubanduslikul eesmärgil Eesti Vabariiki riikliku maksumärgiga märgistamata ja käitlemiseks mittelubatud alkoholi kokku 1057,38 liitrit	Katseaeg - 1 aasta ja 3 kuud;
Tartu Maakohus Võru kohtumaja Võrus 1-19-6679/5 (2019)	KarS § 375 lg 1	Isik valmistas käitlemiseks mittelubatud alkoholi suures koguses (77,18 liitrit)	Katseaeg - 1,5 aastat;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-8012/5 (2019)	KarS § 375 lg 1	Isik toimetas Lätist Eesti Vabariiki edasi vähemalt 1070 liitrit kohustusliku maksumärgiga märgistamata alkoholi.	Katseaeg - 3 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeeld viieks aastaks;
Harju Maakohus Tallinna kohtumaja 1-19-9339/4 (2019)	KarS § 375 lg 1	Isik hoidis kaubanduslikul eesmärgil 93,8 liitrit ehk Eesti Vabariigi maksumärgiga märgistamata alkoholi.	Vangistus - 11 kuud, 28 päeva; rahaline karistus summas 1700; sundraha summas 810 eurot; alkoholieksporti kulu summas 470, 88 eurot

Tabel 14. 2018 - 2019. aasta kohtulahendid kriminaalmenetluse raames KarS § 376 järgi (Riigi Teataja, 2020b; autori koostatud)

Kohus, kohtuasja number ja lahendi aasta	Karistamise alus	Kuriteo asjaolud	Määratud karistus
Harju Maakohus Liivalaia kohtumaja 1-17-10341/5 (2018)	KarS § 376 lg 1		Kahele isikule katseaeg - 3 aastat ühele isikule katseaeg - 2 aastat ja 3 kuud

Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-18-1154/9 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik omandas kauplemise eesmärgil suures koguses Venemaa Föderatsiooni, Valgevene Vabariigi maksumärkide ning maksumärkideta ja teistele nõuetele mittevastavas müügi pakendis sigarette (kokku 150 300 sigaretti).	Katseaeg - 1 aasta ja 6 kuud;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-18-37277/4 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas Läti Vabariigist edasi Eesti Vabariiki 13 euroalusel kokku 318 pappkastis kokku 3 180 000 eesti maksumärgiga märgistamata sigaretti LM punane.	Katseaeg - 2 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeelu kehtestamine viieks aastaks;
Harju Maakohus Liivalaia kohtumaja 1-18-3775/6 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas Rootsi Kuningriigist Eesti Vabariiki 62,317 kg erinevat marki suitsuvabu tubakatooteid.	Rahaline karistus summas 4056 eurot;
Viru Maakohus Jõhvi kohtumaja 1-18-3848/4 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik käitles ebaseaduslikult 448 860 sigaretti, millel puudusid Eesti Vabariigi maksumärgistused.	Katseaeg - 1 aasta ja 9 kuud;
Tartu Maakohus Tartu kohtumaja 1-18-4782/10 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik omandas suures koguses kaupa nn tornidesse pakitud huuletubakat sellega kauplemise eesmärgil. Isiku valdusest leitud 500 karpi huuletubakat ja juba realiseeritud on vähemalt 1330 karpi huuletubakat.	Katseaeg - 3 aastat ja 6 kuud;
Viru Maakohus Rakvere kohtumaja 1-18-4814/9 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik käitles keelatud tubakatooteid (suukaudseks kasutamiseks mõeldud huuletubakat) kokku vähemalt 92,726 kg - s.t suures koguses.	Katseaeg - 2 aastat 3 kuud;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja	KarS § 376 lg 1	Isikute grupp kahest toimetas edasi omandatud 34,560 kg erinevat marki suitsuvabu suukaudseks kasutamiseks mõeldud tubakatooteid.	Kahele isikule katseaeg - 1 aasta;

Kuninga tänaval 1-18-6411/10 (2018)			
Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-18-7277/6 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik hoidis, ladustas, toimetas edasi ning kauples suures koguses maksumärgiga märgistamata ning teistele nõuetele mittevastavas müügipakendis tubakatoodetega, kokku 370 860 sigaretti.	Katseaeg - 2 aastat 6 kuud;
Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-18-4207/29 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik omandas kauplemise eesmärgil suures koguses sigarette - kokku 158 780 sigaretti, hoidis ja ladustas ning realiseeris need sigaretid erinevatele tarbijatele.	Katseaeg - 1 aasta 3 kuud;
Tartu Maakohus Tartu kohtumaja 1-18-8290/6 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik hoidis ja toimetas edasi 67,20 kg huuletubakat, on tegemist keelatud suitsuvabade tubakatoodete käitlemisega suures koguses.	Katseaeg - 1 aasta;
Tartu Maakohus Viljandi kohtumaja 1-18-9764/3 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas edasi maksumärgiga märgistamata ja teistele nõuetele mittevastavas müügipakendis tubakatooteid suures koguses kokku 110 000 Valgevene maksumärgiga sigaretti.	Katseaeg - 1 aasta;
Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-19-754/16 (2019)	KarS § 376 lg 1	Suurtes kogustes, kokku 390 000; 318 760; 124 400; 150 000; 310 000; 711 440 sigaretti maksumärgiga märgistamata või teistele nõuetele mittevastavas müügipakendis tubakatoodete hoidmine, ladustamine, edasitoimetamine ja kauplemine.	Esimene isik: vangistus - 2 kuud; katseaeg - 3 aastat; teine isik: vangistus - 2 kuud; katseaeg - 3 aastat kolmas isik: vangistus - 2 kuud; 660 tundi üldkasulikku tööd; neljas isik: vangistus - 2 kuud; katseaeg - 3 aastat; viies isik: vangistus - 2 kuud; katseaeg - 3 aastat;

			kuues isik: vangistus - 2 kuud; katseag - 3 aastat;
Harju Maakohus Tallinna kohtumaja 1-17-9694/18 (2019)	KarS § 376 lg 1	Isik käitles ühiselt ebaseaduslikult suures koguses nõuetele mittevastavas müügipakendis ja Eesti Vabariigi maksumärgita tubakatooteid kokku 367 100 sigaretti.	Katseag - 3 aastat;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-3166/3 (2018)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas Läti Vabariigist edasi Eesti Vabariiki 10 kirjeta pappkastis kokku 100 000 sigaretti duty free kirjega LM.	Katseag - 3 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeed kuni 5 aastaks;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-3757/3 (2019)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas Läti Vabariigist edasi Eesti Vabariiki Valgevene maksumärkidega NZ Gold - 350 000 sigaretti, ilma maksumärgita NZ Gold - 60 000 sigaretti ja Valgevene maksumärgiga Priemer punane – 110 000 sigaretti. Kokku 520 000 sigaretti.	Katseag - 3 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeed kuni 5 aastaks;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-5693/7 (2019)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas edasi ilma maksumärkidega „Prince“ - 69 980 sigaretti ja ilma maksumärgita „Winston Blue“ - 30 000 sigaretti. Kokku 99 980 sigaretti. Isik hoidis oma elukohas Valgevene maksumärkidega ja maksumärgiga märgistamata, nõuetele mittevastavas müügipakendites tubakatooteid kokku 345 sigaretti, Isik toimetas Valgevene maksumärkidega „NZ Gold“ – 50 000 sigaretti.	Katseag - 2 aastat;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-7317/6 (2019)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas edasi Valgevene maksumärkidega sigarete „NZ Gold“ - 93 000 sigaretti, „NZ8“ – 2000 sigaretti ja „NZ10“ – 2000 sigaretti. Kokku 97 000 sigaretti.	Katseag - 1 aasta 6 kuud;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja	KarS § 376 lg 1	Isikud grupis toimetasid Eesti Vabariiki Valgevene maksumärkidega X punane sigarete kokku 100 040 tk.	Esimene isik: katseag - 3 aastat; riigist väljasaatmine;

Kuninga tänaval 1-19-7844/5 (2019)			sissesõidukeelu kehtestamine 5 aastaks; teine isik: katseaeg - 3 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeelu kehtestamine 5 aastaks; kolmas isik: katseaeg -3 aastat; riigist väljasaatmine; sissesõidukeelu kehtestamine 5 aastaks;
Pärnu Maakohus Pärnu kohtumaja Kuninga tänaval 1-19-8350/3 (2019)	KarS § 376 lg 1	Isik toimetas Läti Vabariigist edasi Eesti Vabariiki Valgevene maksumärkidega NZ - 80 000 sigaretti ja NZ Gold - 30 020. Kokku 110 020 sigaretti.	Katseaeg - 3 aastat;

Tabel 15. 2018. aasta kohtulahendid kriminaalmenetluse raames KarS § 391 järgi. (Riigi Teataja, 2020c; autori koostatud)

Kohus, kohtuasja number, lahendamise aasta	Karistamise alus	Kuriteo asjaolud	Määratud karistus
Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-18-1635/2 (2018)	KarS § 391 lg 2 p 2 KarS § 376 lg 1	Isik ostis Venemaa Föderatsioonis suures koguses sigarette ning toimetas üle Euroopa Liidu tolliterritooriumi piiri tollikontrollist kõrvale hoidudes ja sigarette deklareerimata jättes (kooku 561 120 sigaretti).	Katseaeg - 4,5 aastat; elektrooniline valve 6 kuud;
Tartu Maakohus Tartu kohtumaja 1-18-4357/2 (2018)	KarS § 391 lg 2 p2 KarS § 376 lg 1	Isik toimetas grupis koos isikutega tollikontrollist kõrvale hoides üle ajutise kontrolljoone Vene Föderatsioonist Eesti Vabariiki 6000 pakki (120 000 sigaretti) Valgevene maksumärkidega sigaretti.	Katseaeg – 1 aasta;
Tartu Maakohus Võru kohtumaja Võrus 1-18-2379/14 (2018)	KarS § 391 lg 1,2 KarS § 376 lg 1,2	Isik üritas toimetada Vene Föderatsioonist Eesti Vabariiki deklareerimata ja tollikontrolli eest varjatuna 58 040 Kasahstani Vabariigi maksumärkidega sigaretti ja 63 960 Valgevene Vabariigi maksumärkidega sigaretti (kokku 122 000 tk).	Katseaeg - 1 aasta;

Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-18-7226/6 (2018)	KarS § 391 lg 1	Isik toimetab Euroopa Liidu tolliterritooriumile peidetuna 21 viieliitrist kanistrit kange alkoholiga ilma denatureerivate aineteta, kokku 105 liitrit käitlemiseks mittelubatud alkoholi.	Katseaeg – 1 aasta 4 kuud;
---	--------------------	--	----------------------------

Tabel 16. 2019. aasta kohtulahendid kriminaalmenetluse raames KarS §-de 391, 393 järgi (Riigi Teataja, 2020c, 2020d; autori koostatud)

Kohus, kohtuasja number ja lahendi aasta	Karistamise alus	Kuriteo asjaolud	Määratud karistus
Tartu Maakohus, Tartu kohtumaja 1-19-6202/2 (2019)	KarS § 391 lg 1 KarS § 376 lg 1	Isik üritas toimetada Venemaa Föderatsioonist edasi Eesti Vabariiki haagise pörandi alla ehitatud peidikus suures koguses Valgevene maksumärkidega ja teistele nõuetele mittevastavas müügipakendis tubakatooteid kokku 495 360 sigaretti.	Vangistus - 21 päeva; katseaeg - 3 aastat; riigist välja saatmine; Eesti Vabariiki sissesõidukeelu kehtestamine 3 aastaks;
Viru Maakohus Narva kohtumaja 1-19-10239/3 (2019)	KarS § 391 lg 1	Isik üritas toimetada sularaha üle Euroopa Liidu tolliterritooriumi piiri tollikontrollist kõrvale hoides ja sularaha deklareerimata jättes, suures koguses (neist 130 300 euro ja 5200 Venemaa rubla)	Vangistus – 15 päeva; katseaeg -1 aasta; riigist välja saatmine; Eesti Vabariiki sissesõidukeelu kehtestamine 5 aastaks;
Harju Maakohus Tallinna kohtumaja	KarS §-d 389 ¹ lg 1; 393 lg 1	Tahtlikult perioodil 04.07.2018 - 25.02.2019 suures koguses aktsiisikaubaga ebaseaduslike toimingute tegemine	

1-19-5899/21 (2019)			
------------------------	--	--	--

Lisa 2. Maksu- ja Tolliametis registreeritud kuriteod aastatel 2018 – 2019

Tabel 17. Maksu- ja Tolliametis registreeritud kuriteod aastatel 2018 – 2019 (Maksu- ja Tolliamet, 2020d)

KarS §	Aasta	
	2018	2019
KarS §93 ¹	0	1
KarS §121	1	0
KarS §178	0	1
KarS §183	0	1
KarS §184	397	310
KarS §188	1	0
KarS §194	0	1
KarS §199	1	1
KarS §200	0	1
KarS §201	1	0
KarS §209	1	7
KarS §210	0	10
KarS §227	0	1
KarS §258	1	0
KarS §280	0	3
KarS §334	1	1
KarS §344	2	5
KarS §345	1	6
KarS §349	0	2
KarS §375	12	10
KarS §376	31	26
KarS §376 ²	0	1
KarS §384	0	1
KarS §389 ¹	21	49
KarS §391	5	9
KarS §393	0	1
KarS §394	5	3
KarS §402 ³	1	0
KarS §414	1	0
KarS §418	1	1
KarS §418 ¹	0	1
KarS §421 ¹	7	16
KarS §421 ²	0	1
Kokku	491	470

Lisa 3. MTA 2018. – 2019. aastate väärteomenetluse aruanne

Tabel 18. 2018. aasta väärteomenetluse aruanne (Maksu- ja Tolliamet, 2019a)

2018. aastal alustatud ja kiir- või üldmenetluse otsusega lahendatud väärteomenetlused	alustatud	lahendatud
Alkoholiseadus	53	35
Alkoholi käitlemise korra rikkumine (§ 53)	31	15
Toimingud käitlemiseks mittelubatud alkoholiga (§ 54)	12	9
Muud alkoholiseaduse rikkumised	10	11
Hasartmänguseadus	1	
Karistusseadustik	3	26
Riikliku järelevalve teostamise takistamine (§ 279)	2	7
Tegevusloata ja keelatud majandustegevus (§ 372)	1	19
Liiklusseadus (teekasutustasu tasumisega seotud rikkumised)	644	472
Maksukorralduse seadus	101	146
Maksuhaldurile tahtlikult andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamise eest, kui sellega vähendatakse maksu- või kinnipidamiskohustust või suurendatakse tagastusnõuet	30	63
Maksudeklaratsiooni, muu dokumendi või asja tähtpäevaks esitamata jätmise, maksuhalduri juures registreerimata jätmise, arvestuse pidamise nõuete eiramise või maksuhalduri korralduse täitmata jätmise eest	66	76
Muud	5	7
Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus (aine väikeses koguses ebaseaduslik valdamine)	40	27
Ravimiseadus	4	3
Tolliseadus	1107	1136
Deklareerimata kaubad (§ 69) avastatud / lahendatud	665	627
Sealhulgas juhtumeid tubakatoodetega	514	589
Sealhulgas juhtumeid alkoholiga	82	97
Tubakaseadus (§ 39)	187	93
Vedelkütuse erimärgistamise seadus (Erimärgistatud vedelkütuse ebaseaduslik kasutamine)	182	152
Vedelkütuse seadus	7	5
Kokku väärteod	2329	2095

Tabel 19. MTA 2019. aasta väärteomenetluse aruanne (Maksu- ja Tolliamet, 2020e)

2019. aastal alustatud ja kiir- või üldmenetluse otsusega lahendatud väärteomenetlused	alustatud	lahendatud
Alkoholiseadus	74	53
Alkoholi käitlemise korra rikkumine (§ 53)	53	27
Toimingud käitlemiseks mittelubatud alkoholiga (§ 54)	11	17
Muud alkoholiseaduse rikkumised	10	9
Autoveoseadus	1	1
Karistusseadustik	10	13
Riikliku järelevalve teostamise takistamine (§ 279)	5	3
Valeandmete esitamine (§280)		8
Tegevusloata ja keelatud majandustegevus (§ 372)	5	2
Liiklusseadus (teekasutustasu tasumisega seotud rikkumised)	1155	1213
Sealhulgas lühimenetlusega lahendatud	973	973
Maksukorralduse seadus	50	46
Maksuhaldurile tahtlikult andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamise eest, kui sellega vähendatakse maksu- või kinnipidamiskohustust või suurendatakse tagastusnõuet (§ 153)	32	28
Maksudeklaratsiooni, muu dokumendi või asja tähtpäevaks esitamata jätmise, maksuhalduri juures registreerimata jätmise, arvestuse pidamise nõuete eiramise või maksuhalduri korralduse täitmata jätmise eest (§ 154)	11	9
Muud	7	9
Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus (aine väikeses koguses ebaseaduslik valdamine)	34	26
Relvaseadus	1	3
Tolliseadus	1981	1860
Deklareerimata kaubad (§ 69) avastatud/lahendatud	1309	1262
Sealhulgas juhtumeid tubakatoodetega	1260	1226
Sealhulgas juhtumeid alkoholiga	181	186
Ebaseaduslikud toimingud Eesti ja liiduvälise riigi vahel kaubaga, mille suhtes kehtivad keelud ja piirangud (§ 70)	540	510
Sealhulgas juhtumeid eriloata ravimitega	79	76
Sealhulgas juhtumeid narkootiliste ainetega	75	54
Sealhulgas juhtumeid keelatud külmrelvadega	193	189
Sealhulgas juhtumeid keelatud elektrišokirelvadega	64	65
Sealhulgas juhtumeid puskariaparaadiga	43	45
Ebaseaduslikud toimingud liidu liikmesriikide vahel kaubaga, mille suhtes kehtivad keelud ja piirangud (§ 71)	122	81
Muud	10	7
Tubakaseadus	197	137
Vedelkütuse erimärgistamise seadus (Erimärgistatud vedelkütuse ebaseaduslik kasutamine)	94	116
Vedelkütuse seadus	5	2
Kokku	3602	3495

Lisa 4. Maksu- ja Tolliameti eelarve aastatel 2018 - 2019

Tabel 20. Maksu- ja Tolliameti 2018. aasta kulud eelarve põhjal (Maksu- ja Tolliamet, 2020b; autori koostatud)

Eelarve liik	Arvestuslikud vahendid	Kindlaksmääratud vahendid
Tööjõu- ja majapidamiskulud	-873 000	-47 116 796
Tööjõukulud		-34 832 796
Majapidamiskulud		-4 464 000
Vahendid Riigi Kinnisvara AS-le		-7 820 000
Riigisaladusega seotud kulud		-209 000
Kokku		-48 198 796

Tabel 21. Maksu- ja Tolliameti 2019. aasta kulud eelarve põhjal (Maksu- ja Tolliamet, 2020c; autori koostatud)

Eelarve liik	Arvestuslikud vahendid	Kindlaksmääratud vahendid
Tööjõu- ja majapidamiskulud	-541 000	-48 622 126
Tööjõukulud		-36 363 796
Majapidamiskulud		-12 258 330
Riigisaladusega seotud kulud		-209 000
Kokku		-49 163 126

Tabel 22. MTA eelarve jaotus töötajate arvu põhjal (Maksu- ja Tolliamet, 2020b, 2020c; autori koostatud)

Aasta	2018
Teabeosakonna eelarve	48 198 796 *5,2%=2 506 337 €
Uurimisosakonna eelarve	48 198 796 *14%=6 747 831 €
Tolliosakonna eelarve	48 198 796*25,8%=12 049 699 €
Aasta	2019
Teabeosakonna eelarve	49 163 126 * 5,2%=2 556 483 €
Uurimisosakonna eelarve	49 163 126*14%=6 882 838 €
Tolliosakonna eelarve	49 163 126*25,8%=12 684 087

Lisa 5. Maksu- ja Tolliameti kulude analüüs

Tabel 23. Uurimisosakonna, tolliosakonna ning teabeosakonna töötajate osakaal kõikidest töötajatest (Maksu- ja Tolliamet, 2020a; autori koostatud)

Töötajate arv MTA-s seisuga 29.02.2020	Töötajate arv MTA uurimisosakonnas	% kõikidest töötajatest
1431	201	14%
Töötajate arv MTA-s seisuga 29.02.2020	Töötajate arv MTA tolliosakonnas	% kõikidest töötajatest
1431	369	25,8%
Töötajate arv MTA-s seisuga 29.02.2020	Töötajate arv MTA teabeosakonnas	% kõikidest töötajatest
1431	75	5,2%

Tabel 24. Tollialaste kuritegude osakaal kõikidest MTA-s registreeritud kuritegudest (Maksu- ja Tolliamet, 2020d; autori koostatud)

2018. aastal MTA-s registreeritud kuriteod	2018. aastal kuriteod KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi	% kuritegusid KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi
491	48	9,8%
2019. aastal MTA-s registreeritud kuriteod	2019. aastal kuriteod KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi	% KarS §-de 375, 376, 391, 393 järgi kuritegusid
470	46	9,8%

Tabel 25. 2018. aastal MTA-s alustatud ja lahendatud väärteomenetlused (Maksu- ja Tolliamet, 2019a; autori koostatud)

	Alustatud	Lahendatud
Kokku alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumised, alkoholi- või tubaka ebaseaduslik edasitoimetamine	836	814
Kokku väärteod	2329	2095
Alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste ja alkoholi- või tubaka ebaseadusliku edasitoimetamiste % kõikidest MTA-ga seotud väärtegudest	35,9 %	38,9%

Tabel 26. 2019. aastal MTA-s alustatud väärteomenetlused (Maksu- ja Tolliamet, 2020e; autori koostatud)

	Alustatud	Lahendatud
Kokku alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumised, alkoholi- või tubaka ebaseaduslik edasitoimetamine	1712	1602
Kokku väärteod	3602	3495
Alkoholi- ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste ja alkoholi- või tubaka ebaseadusliku edasitoimetamiste % kõikidest MTA-ga seotud väärtegudest	47,5%	45,8%

2018. aasta

Kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest uurimisosakonnale (autor lähtub uurimisosakonna põhimäärusest, kus on rõhutatud, et osakonna põhieesmärk on seotud maksu- ja tollialaste kuritegude menetlusega, seega kulude hindamisel kasutatakse 9,8 %)

$$6\,747\,831 * 9,8\% = \mathbf{661\,287\,€}$$

Kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest teabeosakonnale (autor eeldab, et teabeosakonna puhul eelarve jaguneb pooleks, pool ressursi kulub kergemate rikkumiste peale ehk väärtegudele ja teine pool raskematele ehk kuritegudele)

$$2\,506\,337 / 2 = 1\,253\,169$$

$$1\,253\,169 * 9,8\% = \mathbf{122\,811\,€}$$

$$1\,253\,169 * 38,9\% = \mathbf{487\,483\,€}$$

Kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest tolliosakonnale

$$12\,049\,699\,€ * 38,9\% = \mathbf{4\,687\,333\,€}$$

Teiste MTA osakondade kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastest õigusrikkumistest (autor eeldab, et teiste osakondade puhul eelarve jaguneb pooleks, pool ressursi kulub kergemate rikkumiste ennetusele ja teine pool raskemate ennetusele.

$$48\,198\,796 - 661\,287\,€ - 122\,811\,€ - 487\,483\,€ - 4\,687\,333\,€ = 42\,239\,882\,€$$

$$42\,239\,882 / 2 = 21\,119\,941$$

$$21\,119\,941 * 9,8\% = \mathbf{2\,069\,754\,€}$$

$$21\,119\,941 * 38,9\% = 8\,215\,657 \text{ €}$$

$$\textbf{Kokku: } 661\,287 \text{ €} + 122\,811 \text{ €} + 487\,483 \text{ €} + 4\,687\,333 \text{ €} + 4\,687\,333 \text{ €} + 2\,069\,754 \text{ €} + 8\,215\,657 \text{ €} = 16\,244\,325 \text{ €}$$

2019. aasta

Kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest uurimisosakonnale (autor lähtub uurimisosakonna põhimäärusest, kus on rõhutatud, et osakonna põhieesmärk on seotud maksu- ja tollialaste kuritegude menetlusega, seega kulude hindamisel kasutatakse 9,8 %)

$$6\,882\,838 * 9,8\% = 674\,518 \text{ €}$$

Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud õigusrikkumistest teabeosakonnale (autor eeldab, et teabeosakonna puhul eelarve jaguneb pooleks, pool ressursi kulub kergemate rikkumiste peale ehk väärtegudele ja teine pool raskematele ehk kuritegudele)

$$2\,556\,483 / 2 = 1\,278\,242 \text{ €}$$

$$1\,278\,242 * 9,8\% = 125\,268 \text{ €}$$

$$1\,278\,242 \text{ €} * 45,8\% = 585\,435 \text{ €}$$

Väärtegude kulu tolliosakonnale

$$12\,684\,087 * 45,8\% = 5\,809\,312$$

Teiste MTA osakondade kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastest õigusrikkumistest (autor eeldab, et teiste osakondade puhul eelarve jaguneb pooleks, pool ressursi kulub kergemate rikkumiste ennetusele ja teine pool raskemate ennetusele)

$$49\,163\,126 - 674\,518 \text{ €} - 125\,268 \text{ €} - 585\,435 \text{ €} - 5\,809\,312 = 41\,968\,593 \text{ €}$$

$$41\,968\,593 / 2 = 20\,984\,297 \text{ €}$$

$$20\,984\,297 \text{ €} * 9,8\% = 2\,056\,461 \text{ €}$$

$$20\,984\,297 \text{ €} * 45,8\% = 9\,610\,808 \text{ €}$$

$$\textbf{Kokku: } 674\,518 \text{ €} + 125\,268 \text{ €} + 585\,435 \text{ €} + 5\,809\,312 + 2\,056\,461 \text{ €} + 9\,610\,808 \text{ €} = 18\,870\,882 \text{ €}$$

Tabel 27. Saadud tulemuse võrdlus MTA aasta eelarvega (Maksu- ja Tolliamet, 2020b, 2020c; autori koostatud)

2018. aasta MTA eelarve	MTA kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele õigusrikkumistele 2018. aastal	%
48 198 796 €	16 244 325 €	33,7%
2019. aasta MTA eelarve	MTA kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele õigusrikkumistele 2019. aastal	%
49 163 126 €	18 870 882 €	38,4 %

Lisa 6. Kohtusüsteemi kulude analüüs

Tabel 28. Maakohtute eelarve aastatel 2018 – 2019 (Eesti kohtud, 2020c, 2020d, 2020e, 2020f, 2020g, 2020h, 2020i, 2020j; autori koostatud)

	2018.aasta eelarve	2019.aasta eelarve
Harju Maakohus	10 332 491 €	12 637 764 €
Tartu Maakohus	4 784 308 €	5 360 194 €
Viru maakohus	4 558 930 €	5 008 883 €
Pärnu maakohus	4 674 895 €	5 013 448 €
Kokku	24 350 624 €	28 020 289 €

Tabel 29. Kohtuotsuste % KarS §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi osakaal kõikidest lahendatud kriminaalasjadest (Riigi Teataja, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d; Eesti kohtud, 2020a, 2020b; autori koostatud)

	2018. aastal lahendatud kriminaalasjade arv	Kohtuotsused KarS §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi 2018. aastal	Kohtuotsuste % KarS §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi 2018. aastal	2019. aastal lahendatud kriminaalasjade arv	Kohtuotsused KarS §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi 2019. aastal	Kohtuotsuste % KarS §-de 375, 376, 391 ja 393 järgi 2019. aastal
Harju Maakohus	2252	4	0,17%	2275	3	0,13%
Tartu Maakohus	1373	8	0,58%	1473	2	0,14%
Viru Maakohus	1215	8	0,66%	1116	2	0,18%
Pärnu maakohus	909	4	0,44%	825	9	1,1%
Kokku		24			16	

Tabel 30. Kohtusüsteemi kulude hindamine (Eesti kohtud, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d, 2020e, 2020f, 2020g, 2020h, 2020i, 2020j; autori koostatud)

2018. aasta		Osa eelarvest	Alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialaste asjade % kõikidest lahendatud asjadest	Kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele süütegudele
Lahendatud tsiviilasjad	29 134	13 911 232 €		
Lahendatud kriminaalasjad	15 092	7 206 298 €	0,16%	11 530 €
Lahendatud väärteoasjad	6 771	3 233 094 €	0,25%	8 083 €
Kõik asjad lahendatud maakohtutes	50 997	24 350 624 €		
2019. aasta				
Lahendatud tsiviilasjad	31 114	16 336 986 €		
Lahendatud kriminaalasjad	15 346	8 057 704 €	0,10%	8 058 €
Lahendatud väärteoasjad	6 905	3 626 599 €	0,25%	9 066 €
Kõik asjad lahendatud maakohtutes	53 365	28 020 289 €		

Tabel 31. Saadud tulemuse võrdlus maakohtute aasta eelarvega (Eesti kohtud, 2020c, 2020d, 2020e, 2020f, 2020g, 2020h, 2020i, 2020j; autori koostatud)

2018. aasta maakohtute eelarve	Kohtusüsteemi kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele süütegudele 2018. aastal	% tollialaseid süütegusid
24 350 624 €	19 613 €	0,08%
2019. aasta maakohtute eelarve	Kohtusüsteemi kulu alkoholi- ja tubakatoodetega seotud tollialastele süütegudele 2019. aastal	% tollialaseid süütegusid
28 020 289 €	17 124 €	0,06%

Lisa 7. Vanglasüsteemi kulude analüüs

Tabel 32. Vanglasüsteemi kulude arvutus (A.M. kriminaalasi karistusseadustiku § 375, § 334 järgi 2019; V.K. kriminaalasi karistusseadustiku § 375 järgi, 2019; A.G., I.K., S.S., A.O., V.P., S.P. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 järgi, 2019; A.B. kriminaalasi karistusseadustiku § 376 ning § 391 järgi, 2019; S.N. kriminaalasi karistusseadustiku § 391 järgi, 2019; Justiitsministeerium, 2019; autori koostatud)

Kasutatakse valemit: päevade arv * ühe päeva kulu

Päevad	65,9 €/ päev
30	1977
358	23592,2
60	3954
60	3954
60	3954
60	3954
60	3954
60	3954
60	3954
21	1383,9
15	988,5
Kokku	51 665,6

Lisa 8 . 2018. – 2019. aastate alkoholi- ja tubakaaktsiisi maksutulu

Tabel 33. 2018. aasta alkoholi- ja tubakaaktsiisi maksutulu (Rahandusministeerium, 2019a; autori koostatud)

Tasumised (mln EUR)	Eelarve 2018	Detsember 2018	12 kuud 2018	Detsembri maksutulu võrreldes aasta varasemaga	12 kuu maksutulu võrreldes aasta varasemaga	Eelarve 2018 täitmine
Alkoholiaktsiis	332,7	21,5	231,8	-14,2%	4,6%	69,7%
Tubakaaktsiis	223,5	18,3	199,9	-22,3%	1,4%	89,5%

Tabel 34. 2019. aasta alkoholi- ja tubakaaktsiisi maksutulu (Rahandusministeerium, 2020; autori koostatud)

Tasumised (mln EUR)	Eelarve 2019	Detsember 2019	12 kuud 2019	Detsembri maksutulu võrreldes aasta varasemaga	12 kuud maksutulu võrreldes aasta varasemaga	Eelarve 2019 täitmine
Alkoholiaktsiis	230,5	21,4	225,5	-0,5%	-2,7%	97,8%
Tubakaaktsiis	220,2	20,8	230,5	13,6%	15,3%	104,7%

Lisa 9. Riigieelarve

Tabel 35. Riigieelarve kulud tegevusalade lõikes (mln eurot) (Rahandusministeerium, 2019b; autori koostatud)

Tegevusala	2018 RE	Osakaal RE-st	Osakaal SKP-st	2019 RE	Osakaal RE-st	Osakaal SKP-st
Avalik kord ja julgeolek	477	4,5%	1,9%	524	4,6%	1,9%
Tervishoid	1 380	13%	5,6%	1 548	13,7%	5,7%